

Sreda, 12. mart 2003.
Svedok Helena Ranta (Helena Ranta)

Otvorena sednica
Optuženi je pristupio Sudu
Početak u 9.06 h

Molim ustanite. Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju zaseda. Izvolite, sedite.

SUDIJA MEJ: Gospodine Najs (Nice), svedok doktor Ranta (Helena Ranta) je ovde. Ona je svedok Suda, mislim da je ona prvi svedok Suda kojeg imamo u ovom Predmetu. Zato ću još jednom da ponovim postupak kako bi optuženi mogao da ga čuje. Nakon što ona položi zakletvu, ja ću je pitati da li želi da doda još nešto svojoj izjavi. Nakon toga će Tužilaštvo ispitivati svedokinju najviše jedan sat. Posle Tužilaštva sledi ispitivanje optuženog, ponovo najviše sat, mada ne mora da bude toliko dugo, ali sat će biti na raspolaganju. Amikusi mogu da postavljaju pitanja ako to žele. Na kraju će sudije postaviti pitanja kojima žele da razjasne stvari. Ali, prvo treba u spis da se uvrsti njena izjava. Sa izjavom idu i dodaci, pa molim sekretara da da dokazni broj.

sekretar: Dobro jutro, časni Sude. Ovo je dokazni predmet Pretresnog veća broj 1.

TUŽILAC NAJS: Časni Sude, pre nego što svedokinja uđe...

SUDIJA MEJ: Samo trenutak. Znači, kratko pisano, to će biti dokazni predmet C1. Izvolite.

TUŽILAC NAJS: Pre nego što svedokinja uđe, zahvalan sam vam što ste objasnili proceduru koju ćemo da sledimo. Naravno, to nije bilo pitanje za diskusiju niti su o tome iznošeni argumenti, kao kada se radilo o prikladnoj proceduri u vezi sa svedocima Suda. Mi bismo želeli da zadržimo pravo da kasnije iznesemo argumente u vezi sa pravilnim redosledom ispitivanja...

SUDIJA MEJ: Sačekajte, ako mislite da uložite prigovor, sada je vreme da to učinite. Ovo je procedura koju smo sledili sa drugim svedocima Suda u drugim predmetima.

TUŽILAC NAJS: Znam, časni Sude. Ja sam rekao da ću zadržati pravo da iznesem argumente bilo o slučaju ovog svedoka, ukoliko dođe do problema, ili u slučaju drugih svedoka, ukoliko oni budu imali neke posebnosti. Međutim, ja jasno moram da vam kažem da su se naše bojazni u vezi sa ovim svedokom to da, ukoliko bude nekih stvari za koje bi bilo potrebno dodatno ispitivanje, ukoliko na primer neke stvari ne budu u potpunosti objašnjene, mi nećemo imati priliku da dodatno ispitujemo. Prema tome, zato smo želeli da zadržimo pravo da iznesemo argumente u vezi pravilnog redosleda ispitivanja svedoka, pogotovo u vezi drugih svedoka koje Pretresno veće još može da pozove. Ja ostajem pri svom stavu o iznošenju argumenta o mogućnosti postavljanja dodatnih pitanja kada optuženi bude završio sa svojim ispitivanjem, ukoliko nam se bude činilo da su neke stvari ostale u nezadovoljavajućoj situaciji.

SUDIJA MEJ: Znete, normalna, uobičajena procedura je da prvo ide Tužilaštvo i da optuženi ima pravo da unakrsno ispituje. To mora da bude pravilan redosled. Ako bude stvari koje ostanu nerazjašnjene i ukoliko vi budete želeli da ih razjasnite, naravno da onda možete da podnesete zahtev u vezi sa tim.

TUŽILAC NAJS: Hvala.

SUDIJA MEJ: Gospodine Kej (Kay), da li želite nešto da kažete o postupku?

PRIJATELJ SUDA KEJ: Ne, časni Sude, ja mislim da je usvojena procedura pravilna.

SUDIJA MEJ: U redu. Molim da se svedokinja uvede u sudnicu. Molim svedokinju da položi zakletvu.

SVEDOK RANTA: Svečano izjavljujem da ću govoriti istinu, celu istinu i ništa osim istine.

SUDIJA MEJ: Izvolite sedite. Doktorka Ranta, hvala vam što ste došli. Molim vas da za potrebe zapisnika kažete vaše ime i prezime.

SVEDOK RANTA: Moje ime i prezime je Mari Helena Ranta.

SUDIJA MEJ: Koji je vaš sadašnji položaj i zanimanje?

SVEDOK RANTA: Ja sam bila zubar, a sada sam forenzički odontolog na odeljenju za forenzičku medicinu Univerziteta u Helsinkiju (University of Helsinki) u Finskoj (Finland) i radim kao koordinator na identifikacijama, na nacionalnom i na međunarodnom nivou, uključujući takođe i međunarodne misije.

SUDIJA MEJ: Zamolili smo vas da dođete ovamo kako bi objasnili razne dokumente i izjave koje ste dali. Ja ću vam objasniti postupak. Prvo, ukoliko želite bilo šta da dodate vašoj izjavi koju imamo, to možete da učinite. Posle toga će vas ispitivati Tužilaštvo, rečeno im je da imaju na raspolaganju najviše sat vremena. Nakon Tužilaštva ispitivaće vas optuženi, on će imati isto vreme na raspolaganju. Ljudi koji sede odmah do vas su prijatelji Suda, amikusi, možda će i oni da postavljaju pitanja, a možda će i sudije na kraju da postave pitanja kako bi razjasnili stvari koje eventualno ostanu nerazjašnjene. Ukoliko u bilo kojem trenutku želite da pogledate bilo koji od dokumenata, to možete da učinite, vidim da ste sa sobom doneli fasciklu. Možda biste mogli da nam kažete, kad se budete služili dokumentima, na koje tačno dokumente mislite, kako bi mi to imali za zapisnik.

SVEDOK RANTA: Časni Sude, ja ću se sada služiti samo dokumentima koje je ovaj Sud meni poslao u dodatku svog naloga koji je izdat krajem januara ove godine.

SUDIJA MEJ: U redu. Možda će vam postavljati pitanja i o nekim drugim dokumentima koje će vam tada pokazati, ali u suprotnom, vi se, naravno, možete služiti dokumentima koje ste doneli. Dakle, moje prvo pitanje je da li želite da dodate nešto onome šta piše u vašoj izjavi? Mi smo svi dobili kopiju vaše izjave, imali smo priliku da je pročitamo i sada vas pitam da li želite nešto da dodate. Ponekad svedoci žele nešto da dodaju, a ponekad žele da odmah budu ispitivani.

SVEDOK RANTA: Časni Sude, ja mislim da nema ništa šta bih želela da dodam u ovom trenutku.

SUDIJA MEJ: Hvala vam. Izvolite, gospodine Najs.

GLAVNO ISPITIVANJE: TUŽILAC NAJS

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Doktorka Ranta, da li biste nam prvo mogli da date kontekst, a zatim ćemo da razmotrimo nekoliko stvari koje ste vi izjavili, a potom i neke stvari kojima ste imali pristup? Vi ste otišli u Račak (Recak) koliko dana posle ubistava za koja se tvrdi da su se dogodila?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Ja nisam išla u Račak u januaru 1999. godine. Prvi put kad sam išla u to selo, odnosno u blizinu tog sela, zapravo sam prošla automobilom pored tog sela krajem januara 1999. godine, ali nisam fizički ulazila u selo i nisam posetila lokalitet na kojem su pronađena tela 16. januara 1999. godine. Prvi put sam radila u selu i sprovodila istragu u selu u novembru 1999. godine. Ja sam poslala istražitelje forenzičkog istražnog tima Evropske unije (UFET, EU Forensic Expert Team) da posete lokalitete na kojima su pronađena tela 30. januara 1999. godine. Međutim, prethodne noći padao je sneg...

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Moraćemo vreme da koristimo malo efikasnije. To nije vaša greška, moja je. Znači, koliko dana nakon navodnih ubistava ste vi prvi put počeli da ispitujete tela?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: To je bilo šest dana pošto su tela pronađena.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: U tom trenutku, ta tela su već na neki način bila ispitivana i od strane nekog drugog?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Koliko je meni poznato, na 16 tela su lokalni stručnjaci izvršili obdukciju.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Izveštaj koji su pripremili ti drugi stručnjaci, je izveštaj koji vi lično niste želeli da potpišete. Da li je to tačno?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Da, nismo želeli da potpišemo.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Kasnije ste vi i ostali pripremili jedan veći izveštaj i to je deo materijala koji ovaj Sud razmatra i koji je uvršten putem jednog drugog svedoka, doktora Bakarda (Eric Baccard). Da li ste to znali?
SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Da, upoznata sam sa tim.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Posle toga rečeno je da ste vi izjavili nekoliko značajnih stvari o Račku. Prvo, rečeno je da ste vi navodno u jednom trenutku rekli sledeće: "Moglo bi da se kaže da je cela scena u jarku inscenirana. To mi je poznato, jer to je zaista moguće. Prvi rezultati naše istrage to sugerišu, kao i kasnija forenzička ispitivanja koja smo obavili na licu mesta u novembru 1999. godine. I mi smo taj zaključak odmah prosledili Međunarodnom sudu". Da li se sećate da ste rekli otprilike tako nešto u jednom televizijskom intervjuu?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Ja se sećam da sam to rekla i toga se vrlo dobro sećam, da kao forenzički naučnik na svakom početku svake istrage moram da budemo otvoreni prema svim mogućnostima. I među tim mogućnostima je naravno uvek i mogućnost da je nešto iscenirano. Ne mogu da se setim da sam rekla da je to ostala mogućnost za vreme ispitivanja na licu mesta.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Upotrebili ste izraz "mogla da bude inscenirana" ili "cela scena je mogla da bude inscenirana". Da li ste korišćenjem tog izraza želeli da izrazite bilo šta više od obične filozofske mogućnosti da je to iscenirano? Da li ste želeli nešto da kažete o verovatnosti da je to bilo iscenirano tom konkretnom prilikom?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Ja sam naučnik i imala sam nekoliko hipoteza. Mislim da je veoma važno da čovek ima na umu sve mogućnosti. Međutim, kada sam rekla "mogla da bude", tu nisam govorila o verovatnoći.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Hvala. Posle toga u jednom novinskom članku piše da ste vi rekli sledeće, časni Sud će to naći kao jedan dodatak našem zahtevu za uvrštavanje dokumenata u vezi sa doktorkom Ranta...

SUDIJA MEJ: Trenitak, pre nego što nastavimo, prvo da identifikujemo te dokumente. Čini mi se da ovaj dokument nema datum, to je članak koji počinje sa: "Neko mora da obavi taj posao".

TUŽILAC NAJS: Tako je. I ako preskočite dve, tri strane, videćete ERN broj 03058902, to je onda na pola te strane. Molim da se to stavi na grafoskop.

SUDIJA MEJ: Bilo bi dobro da i svedokinja to ima.

TUŽILAC NAJS: Trebalo bi da ima.

SVEDOK RANTA: Molim tužioca da ponovi broj strane.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da, to je u uglu, na vrhu desne strane, 03058902.

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Da, našla sam stranu.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Hvala. Dakle, u novinskom članku piše da ste vi rekli: "Zahvaljujući istrazi na licu mesta", to je na dnu ekrana, dakle, "zahvaljujući istrazi na licu mesta i bezbrojnim satima rada na kompjuteru, ona", dakle doktorka Ranta, "uspela je da dobije sve činjenice. Sada zna odakle su ispaljeni meci, iz neposredne blizine, a ne kao što su Srbi i Belorusi tvrdili, sa udaljenosti od 200 metara. Ona zna iz koliko oružja je pucano, kakva vrsta metaka je korišćena, da su žrtve ubijene u odeći u kojoj su pronađene, a ne u uniformama UČK-a (UCK, Ushtria Clirintare e Kosoves) i da su ustreljene tamo gde su i pronađene. Ispod površine zemlje, istražitelji su pronašli metak zajedno sa fragmentima ljudskih zuba. Ustanovljeno je da ti fragmenti zuba nedostaju sa jednog tela koje je ležalo tačno na tom mestu. DNK je bila identična. Negde do sredine 2001. godine Ranta je imala uverljive dokaze da Račak nije insceniran. Međutim, nemački i francuski mediji su nastavili da iznose hipoteze o zapadnoj zaveri". Ovde ste vi citirani: "Možete da zamislite koliko sam propatila, ali nisam želela da kažem ni reč. Nisam želela da utičem na javnost". Kraj citata. Doktorice Ranta, tačno je, ako se ne varam, da vi nikada niste bili u kontaktu sa timom Tužilaštva koji se bavio ovim optuženim i vi niste bili potencijalni svedok Tužilaštva, zar ne?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Ne, nisam. Ja sam samo nalaze naših autopsija dostavila Predsedništvu Evropske unije (European Union), i rezultate istrage na licu mesta, ti su rezultati dostavljeni ovom Međunarodnom sudu.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: I kao što sam objasnio, oni su i korišteni na ovom suđenju. Kad govorimo o vašim kontaktima sa ekipom koja krivično

goni ovog optuženog, mislim da može da se kaže da su oni bili ograničeni na telefonske kontakte i na pismeni kontakt sa jednim istražiteljem po imenu Kevin Kertis (Kevin Curtis). Taj kontakt je bio u vezi sa ovim člankom iz kojeg sam upravo pročitao deo.

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Gospodine tužioče, Kevin Kertis je sa mnom stupio u kontakt u leto 2002. godine i to u vezi sa ovim člankom. Ja želim da dam jednu ispravku koju sam već dala u izjavi koja je dostavljena u leto 2002. godine i to je upravo na ovoj strani koju ste maločas pročitali. Tu piše: "Do sredine 2001. godine" a treba da stoji: "Do sredine 2000. godine". Tu sam ispravku već dala u svojoj izjavi.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Mogu li da vam pomognem još malo. Budući da ste imali samo ograničene telefonske i pismene kontakte sa gospodinom Kertisom, on vam je napisao pismo kako bi istražio da li je taj novinski članak tačan. Vi ste mu odgovorili pismom 9. avgusta 2002. godine, mislim da i to možemo da stavimo na grafoskop, to su strane koje dolaze odmah iza ovog članka. U tom pismu veoma detaljno govorite o tom novinskom članku i takođe spominjete 2001. godinu i ispravljate taj podatak. Kad je reč o ovom dužem pasusu koji sam maločas pročitao, o njemu ste rekli sledeće: "Izraz sve činjenice", to je pri dnu strane, dakle "izraz sve činjenice" po svemu sudeći nagoveštava da se kompletni redosled događaja od 15. i 16. januara 1999. godine mogao da ustanovi na osnovu prikupljenog dokaznog materijala. Približne pozicije odakle su neki od metaka ispaljeni su mogle da budu ustanovljene, kao i minimalni broj oružja koji je korišćen". U paragrafu 6 kažete da treba da piše: "Do sredine 2000. godine, 'na osnovu prikupljenog i analiziranog materijala bilo je moguće zaključiti da je jarak zaista bio mesto na kojem su se odigrala ubistva". Prema tome, to su jedine ispravke, jedine kvalifikacije koje ste dali uz taj novinski članak. Možemo li onda da pretpostavimo da, ako uzmemo u obzir te kvalifikacije, vi stojite iza onoga šta piše u tom članku?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Gospodine tužioče, želela bih da naglasim ono što, prvu stvar koja stoji u ovoj izjavi. Intervju se vodio o jarku, pa su i moji komentari, kao i ova moja izjava ograničeni na samu istragu. Ja nisam govorila o svim stvarima koje pišu u članku.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da, ali kad govorimo o samom jarku, ono šta piše u članku plus vaši komentari u pismu gospodina Kertisu je tačno?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Tako je.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: I još jedanput, kako ne bi bilo nikakvih nespo- razuma niti konfuzije. Osim korespondencije koju smo upravo opisali, vi niste imali nikakvog kontakta sa Tužilaštvom od tada, budući da vas je ovamo pozvao Sud, a ne Tužilaštvo?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Nisam imala nikakve veze.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Vi niste znači nikada razgovarali ni sa jednim advokatom Tužilaštva, niti je pod ovim okolnostima bilo moguće sa vama istražiti druge materijale koji postoje i koji su na raspolaganju, kako bi vam pomogli u vašim zaključcima?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Ne, nisam ni sa kim razgovarala.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Sobzirom na te okolnosti, recite nam sledeće, jeste li ikada videli ikakve fotografije koje su u to doba snimljene, fotografije tela koja su pronađena u jarku?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Tim Evropske unije koristio se dokumentacijom OEBS-a (OSCE, Organization for Security and Cooperation in Europe) kao osnovom za svoje istrage, i za istragu sa lica mesta i za rezultate i za izveštaj je korišćena samo dokumentacija OEBS-a. Ja sam videla čitav niz fotografija, mislim da su ih videli svi u ovoj prostoriji. Znam da postoji dosta opširna dokumentacija raznih strana koja se odnosi na tela pronađena u jarku.

SUDIJA MEJ: Gospodine Najs, pre nego što završite sa člankom, moramo da obavimo formalnost. Članak mora da postane dokazni predmet. Možda biste mogli da kažete odakle je ovaj članak. Podsetite nas na to i recite nam datum objavljivanja.

TUŽILAC NAJS: Da, oprostite, samo da nađem tačan datum. Članak je objavljen 7. jula 2002. godine, objavio ga je Bernard Odenal (Bernhard Odehnal) u Veltvohu (Weltwoche). Časni Sude, novinski članci su pred Sudom, to je zapravo aneks našeg zahteva, ali vidim da sada oni moraju da budu posebno usvojeni kao dokazni predmeti. Bilo bi ispravno da i pismo svedokinje gospodinu Kertisu zajedno sa ovim člankom postane dokazni predmet.

SUDIJA MEJ: U redu, članak će biti C2, a pismo C3.

TUŽILAC NAJS: Vi ćete se priseliti, časni Sude, da je jedan veliki broj raznoraznih vizuelnih pomagala razmatran od strane Pretresnog veća u odnosu na slučaj Račak. Neki su bili kod optuženog za vreme unakrsnih ispitivanja. Čini mi se da bi bilo dobro da se ovoj svedokinji da prilika da pogleda neke od fotografija koje smo mi najviše gledali i da vidi možda ima li nekih komentara na fotografije i da li one utiču na bilo koji način na njene zaključke. Ja bih želeo da se njoj sada da prilika da to učini, jer Sud shvata da mi nismo imali prilike da pristupimo svedokinji pre ovoga. Te fotografije su u registratoru koji se tiče slučaja Račak, pod brojevima od 1 do 5 unutar dokaznog predmeta 156, tabulator 5. Možda bi poslužitelj mogao da mi pomogne. Možemo jednostavno da stavimo fotografije pred svedokinju kako bi ih ona videla.

SUDIJA MEJ: Imate li kopije za svedokinju kako bi ona mogla da ih ima pred sobom ili se oslanjate samo na ove?

TUŽILAC NAJS: Samo na ovu ovde, zapravo sudsku kopiju.

SUDIJA MEJ: Doktor Ranta, vi ćete sada videti neke fotografije, rečeno vam je o čemu se radi, i mislim da će vam tužilac postaviti pitanje u vezi vašeg mišljenja o tim fotografijama. Vi ih niste videli pre, pa će to možda biti teško. Ako ne možete da date svoje mišljenje, samo nam tako kažete, ali ako možete, onda samo izvolite.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Pogledajte tabulator 5, mislim da ih možemo redom stavljati i pokazivati. Dakle, prvi registrator, tabulator 5. Ako bismo imali problema, možemo da radimo sa ekrana. Možete da se koristite mojim kopijama, a posle ćete pronaći druge. Ove fotografije je snimio gospodin Hendri (Ian Robert Hendrie), ako se Sud toga seća. Sada ćemo da ih stavimo na grafoskop i pregledaćemo ih veoma brzo. To je jedan opšti prikaz fotografija jarka. Idemo dalje. Možemo li da vidimo drugu?

SUDIJA MEJ: Doktor Ranta, ako želite više vremena da pogledate neku fotografiju recite nam, znam da je malo nezgodno da se gleda sa strane.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da, ako nađemo dodatne kopije, daćemo vam ih. Sledeća. Neću vas gnjaviti u vezi ovoga, osim ako vi ne želite. Ovo je položaj tela. Sledeća. Doktorka Ranta, molim vas, pogledajte, pa kažete

kada možemo da pređemo na sledeće. Dok gledate ove fotografije, sećate li se jeste li možda već pre videli ove dokumente negde?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Ja sam videla nekih 30.000 fotografija sve zajedno i moram da kažem Sudu da su lica ovih ljudi meni vrlo poznata. Ja znam njihovu odeću. Teško mi je da kažem da li sam videla neku od tih konkretnih fotografija. Ja sam videla vrlo slične fotografije, mogu da prepoznam lica tih ljudi. Prepoznajem čak i ulazne i izlazne rane na ovim telima, prepoznajem delove lica koja nedostaju, ali da li sam ja sada videla ovu konkretnu fotografiju, na žalost, to ne mogu da vam kažem. Ako dozvolite da nastavim, videla sam takođe i crteže koji se ovde nalaze.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Hvala. Samo listajte dalje fotografije.

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Ne znam da li se sada od mene očekuje da kažem, ako nisam videla neke fotografije? Na primer, 00732330, mislim da nisam videla pre. Nisam videla fotografiju čija su zadnja tri broja 331, ni 332, nisam videla ni 333. Fotografije čiji su zadnji brojevi 339 i 340, ova gornja i ova donja uvećane, takođe se ne sećam da sam ih videla.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: U redu.

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Kao ni 341 i 342, takođe ih nisam videla. Fotografiju 348 gde vidimo pojas uvećanja...

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Pogledajte ovu koja je sada na ekranu. Jeste li ovu možda već videli?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Videla sam ovu žrtvu. Videla sam takođe i fotografije ove žrtve.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Možemo li da pogledamo 354 i 355? Molim vas, stavite tu fotografiju na grafoskop. Da li ste ranije videli ovu fotografiju ili neku drugu fotografiju ove žrtve?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Mislim da se sećam da jesam.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: U redu. Hvala. Možemo da pređemo na sledeću fotografiju. Ovo je slika rane onog prethodnog čoveka, slika rane na vratu koja je zahtevala pomeranje tela. Dakle, da bi se snimila ova fotografija valjalo je pomaći telo, je li tako? Možemo li da se malo vratimo, hteo bih da se zadržimo na ovome, to je broj 32356, hvala. Doktorka Ranta, da bi se fotografisao čovek na prethodnoj fotografiji 354, da li je bilo potrebno da

se telo ovog čoveka pomakne kako bi mogao da se vidi njegov vrat?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Pa pretpostavljam da da. Ali želim da naglasim da u svetlu utiska koji sam ja stekla, a i članovi moga tima, većina tela je verovatno pomaknuta u jednom trenutku, šta je sasvim prirodna reakcija nekoga ko dolazi na lice mesta. Dakle, ako je neko licem prema zemlji, ljudi koji dolaze na mesto zločina prirodno će, i to je čisto ljudska reakcija, okrenuti osobu da vide da li je možda živa ili da li je reč o nekome koga poznaju.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Hvala. Pređimo na sledeću 357, zatim 358, 359, ponovo vidimo uvećanje rane, 360, 361.

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: 359 je uvećanje jednog detalja, fotografija koju nisam videla. Takođe i 361.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Hvala vam. Šta je sa 362, 363, 364, još jedna fotografija istog tela, 365, 366?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: 366 nisam videla.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: 367 molim vas, 368.

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: 369 mi nije poznata.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: 369 vam nije poznata?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: 369 ne, nije mi poznat ovako uvećani prikaz, ali naravno, sećam se rezultata obdukcije.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Hvala. Sada vidimo 370, zatim 371, sledeća je 372, gornji deo jarka, 373, 374, 375, 376 i 377.

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: 376 ne, ove fotografije se ne sećam, mislim da je nisam videla.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: 377, 378, 379?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Ove fotografije su mi sve poznate.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: 380, pojedina tela kako leže, fotografija 381, 383?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Sve su mi ove fotografije poznate.

\

TUŽILAC NAJS – PITANJE: 384, 385, 386 i 387, 388 i 389 i onda dolazimo do možda manje značajnih fotografija, pa možemo da se zaustavimo. Ova

prva fotografija predstavlja nekoga u kući, a budući da nas zanima samo jarak i tela koja su tamo nađena, ne moramo dalje da gledamo fotografije. Doktor Ranta, hvala vam lepo, žao mi je što smo na to potrošili vreme, ali možemo da zaključimo da je većina fotografija na koje se do sada Pretresno veće pozivalo identična ili slična fotografijama ovih žrtava koje ste vi već videli?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Da, tako je, gospodine tužioče.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Dakle, postoje sličnosti koje ste vi uzeli u obzir prilikom donošenja odluke, odnosno zaključka da je do ubistava došlo kod jarka, u tom jarku i da događaj nije bio isceniran?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Rezultati istraživanja tima Evropske unije koje sam spomenula su zasnovani na našem uviđaju na licu mesta i povezani sa rezultatima koji su dobijeni prilikom obdukcija. Kao što je ranije rečeno, valja imati na umu mogućnost da je na samom početku bilo iscenirano i upravo zato smo mi i usvojili jedan sistematski naučni, pristup kako bi testirali ove razne stvari i kako se ne bi samo pozivali na fotografije.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Ne, ne, ja to u potpunosti shvatam, doktor Ranta, nije ovo bila nikakva kritika. Jednostavno, mora da budemo sigurno da ste uključili i materijal, odnosno da je u materijalu na koji ste se vi pozivali bilo i fotografija koje su iste ili slične fotografijama koje smo mi do sada videli i koje je do sada videlo Pretresno veće, a vi ste rekli da ste imali na raspolaganju takav materijal.

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Dobro. Mogu da budem kratak, pošto nam je vreme ograničeno. Vi ste naveli u vašoj izjavi, pa ja to ne moram da ponavljam, dakle naveli ste određene karakteristike vaših zaključaka koje potvrđuju činjenicu da su na ovim fotografijama tela ubijenih ljudi?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Tačno.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Dobro, Pretresno veće vam, kao i ostali, može u vezi toga da postavi pitanje, ako to smatraju da je potrebno. Vratimo se sada na početak vaše istrage kako sam je rezimirao na početku. Kada ste vi došli, veći broj tela je već bio podvrgnu obdukciji od strane lokalnog osoblja?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Da, izvršeno je 16 autopsija pre našeg dolaska u Prištinu (Prishtine).

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Vi ste svesni tvrdnji da su mnoga od ovih tela imala pozitivne rezultate na nešto šta se zove parafinski test iako se to nije eksplicite navelo u izveštajima koji su sastavljeni prilikom tih obdukcija, ali to je već drugo pitanje. Taj parafinski test je u doba ove istrage bio već dosta zastareo, ako ne i van upotrebe. Je li tako?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Gospodine tužioče, to je bio prvi put u mojoj profesionalnoj karijeri da sam se uopšte srela sa praksom apliciranja parafinskog testa kako bi se otkrili tragovi baruta.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li ste na tela koja ste ispitivali primenili neki drugi moderniji test?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Nas su srpski istražitelji obavestili da su oni sprovedli parafinski test pre našeg dolaska, to je informacija koju sam ja dobila prilikom dolaska u Prištinu. U suprotnosti sa ovom informacijom, u dokumentaciji koju mi je dostavio Međunarodni sud nekoliko puta se spominje parafinski test i činjenica da je on urađen u našem prisustvu, dakle uz shvatanje i znanje tima Evropske unije, šta nije tačno. Mi nismo bili prisutni u trenutku kada je vršen parafinski test, niti smo bili prisutni kada su uzimani otisci prstiju. Ponovo naglašavam da su iznešene tvrdnje da je to učinjeno u našem prisustvu. To nije istina.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: U redu. Vratimo se na prethodno pitanje. Vi ste uradili jedan drugačiji test kako bi proverili da li su ruke onih koje ste vi pregledali bile u dodiru sa nekim eksplozivima ili mecima ili nečim sličnim ? I taj vaš test je bio negativan, zar ne?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Oprostite, gospodine tužioče, ali bilo bi vrlo neprofesionalno da smo mi na rukama žrtava uradili takav test. Mi to nismo radili na njihovim rukama. Uzeli smo uzorke odeće i delove kostiju, komadiće kostiju, jer bi bilo gubljenje vremena i neprofesionalno drugačije postupiti, odnosno skenirati elektro-mikorskopski EDX testom

TUŽILAC NAJS – PITANJE: U redu.

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Ti testovi su morali da budu izvršeni tri do šest sati nakon navodne pucnjave, a ne nedelju, odnosno dve nedelje posle toga.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Dobro, ali u izveštajima postoje neke nejasnoće u vezi toga da li ste vi sproveli te testove. Vi potvrđujete da jeste i da ste to učinili na odeći?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Mi smo to učinili na odabranim uzorcima odeće i komadićima kostiju. Ukoliko se dobro sećam, radilo se o delu lobanje.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: I niste našli ništa šta bi ukazivalo na takav kontakt?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Svi testovi su bili negativni. Ako dozvolite da nastavim, mislim da je važno spomenuti da smo mi te testove uradili zbog potrebe za transparentnošću posla koji smo obavljali u tom području.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Poslednje pitanje u vezi sa tim. Parafinski test je nešto šta vi nikada niste videli ili čuli da se koristi, to je zastareo test. Koliko je on neprikladan i uolikoj meri se uopšte primenjuje?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Ja sam čula za taj test, čula sam da se primenjivao tridesetih godina prošlog veka, ako se dobro sećam. Ukoliko Sud zanima, ja mogu da se pozovem na relevantne priručnike iz 1950, 1985, 1997. i 2000. godine. U tim priručnicima se taj test spominje zbog istorijske zanimljivosti i istorijske vrednosti, ali on je odavno prestao da se koristi. To je dogovoreno na jednom sastanku Interpola 1968. godine, ako se dobro sećam, pošto nije imao više nikakvu naučnu vrednost, jer ne upućuje uopšte na prisustvo tragova baruta.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Pošto smo hronološki prošli kroz proces vašeg ispitivanja tih tela i razmatranje svih tih materijala, ja bih sada da mi rezimiramo stav. Od svih materijala koje ste našli ili za koje ste čuli da su nađeni na licu mesta, vi ste dali značaj položaju čaura. Je li tako?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Mi smo uzeli i metke, delove metaka i čaura u blizini tela, odnosno tamo gde su tela nađena.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Potrošene čaure su konzistentne sa brojem lokacija odakle su ispaljene. Je li tako? Da li sam vas dobro razumeo?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Da, tako je.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Koncentracija metaka ispod tela žrtava na mestima gde su ta tela nađena je značajna iz očiglednog razloga, jer ona upućuje na to da su žrtve ubijene na mestu gde su pale?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Ja želim da naglasim činjenicu, gospodine tužioče, da su meci i fragmenti metaka uzeti sa površine tla gde su nađena tela. Dakle, oni su prodri u tlo. Mi smo se tokom naše istrage koristili metalnim detektorima koji su bili prilagođeni na dubinu od 30 centimetara. Međutim, sobzirom na vrstu tla, većina metaka je pronađena i uzeta sa dubine od tri do pet centimetara.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Neki ili možda mnogi od metaka koji su pronađeni su imali tragove ostataka tela, odnosno delove ljudskog tkiva na njima, zar ne?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Da, mekog tkiva koje je već degradiralo.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Šta ima očigledni značaj, zar ne?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Mi smo nastavili dalje sa našom metodom koja je uključivala i DNK. Na žalost, nismo uspeli, ali postoje naučna objašnjenja zbog čega je došlo do neuspeha.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Vi niste ustanovili ništa značajno u odeći koju ste ispitivali?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Mogu da dam samo jedan opšti komentar. Oni su nosili nekoliko toplih džempera, pretpostavljam da je to bilo zato što je bila zima i zato što nisu imali adekvatno grejanje u selu.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Bilo je takođe, ako smem da napomenem, nekoliko starijih ljudi među onima koji su ubijeni, kao i jedna žena.

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Ja nemam konačne informacije o tome koliko je ljudi ubijeno 15. januara ili približno tog datuma. Moj komentari su ograničeni na onih 40 žrtava čija su tela bila podvrgnuta obdukciji i tačno je da je među tim telima bila i jedna žena. Svi drugi su bili muškarci, ali je među njima bio i jedan dečak i nekoliko starijih ljudi.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Na odeći vi niste našli nikakve tragove vojnih ili paravojnih oznaka, odnosno da su takve oznake bile uklonjene?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Ne, ne, ništa šta bi na to upućivalo.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Takođe niste našli ništa šta bi ukazivalo na to da su te osobe bile nešto drugo osim nenaoružani civili, zar ne?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: U to doba nije bilo nikakvih indikacija koje bi upućivale na to da su oni bili nešto drugo osim nenaoružani civili.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Mi se sada bavimo samo telima koja su pronađena u jarku. Čuli smo svedočenja o aktivnostima, odnosno dejstvima u drugom delu sela i takođe smo saslušali i iskaz jednog komandanta UČK. O tome smo dakle čuli sve i sada nas zanima samo jarak i tela koja su tamo nađena. Mislim da ste to već objasnili, ali za slučaj da ima nekih nejasnoća, meci koji su pronađeni na površini zemlje upućuju na to da su žrtve pale tamo gde su i ubijene. Meci su prodrli u zemlju ispod tela i ostali u tlu, zar ne?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Da, to je moj zaključak.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Ulazne i izlazne rane su konzistentne, odnosno upućuju na zaključak da su žrtve podlegle zbog puščane vatre, odnosno da su dotični ljudi ubijeni iz blizine ili prilično velike blizine?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Želim da naglasim da ja nisam stručnjak za balistiku. Zapravo, pitala sam nekoliko balističara šta oni smatraju blizinom kod otvaranja vatre i njihovi odgovori su se prilično razlikovali. Zato mislim da ću se uzdržati od bilo kakvog komentara. Ja se samo pozivam na pregled samog jarka.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Jako je teško da se da mišljenje o ovome, sobzirom na vreme kada ste vi prvi put videli tela kao i na činjenicu da su ona bila uklonjena, mislim da biste ipak mogli da date opšte mišljenje o činjenici da izgleda da su oni svi ubijeni u isto vreme.

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Patolozi su, bez obzira da li je reč o lokalnom timu stručnjaka ili timu Evropske unije, došli do zaključka da su svi ubijeni otprilike u isto vreme.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Bila je zima, bilo je hladno i zato je bilo lakše doći do tog zaključka nego da je bilo toplo. Je li to istina?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Ja to ne bih komentarisala. Ono šta mogu da kažem je da je činjenica da je temperatura i u jarku, i u džamiji u selu, i na Institutu za sudsku medicinu u Prištini bila negde blizu nule, što je doprinelo očuvanju tela. Prema tome, nije bilo značajnijih *post mortem* promena koje su mogle da se ustanove, šta je naravno olakšalo posao patologa.

TUŽILAC NAJS: Časni Sude, mislim da smo ovim završili. To su bila sva pitanja koja sam želeo da postavim svedokinji. Hvala vam.

SUDIJA MEJ: Izvolite, gospodine Miloševiću.

UNAKRSNO ISPITIVANJE: OPTUŽENI MILOŠEVIĆ

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li me sad čujete?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Da, čujem vas.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ja vam neću postavljati pitanja kako smo čuli maločas da li su ti ljudi mrtvi ili nisu, jer to valjda nije sporno. Da li se vi slažete da je osnovno pitanje ovde da li su to ljudi koji su poginuli u borbi ili su bili civili i da li su oni poginuli na tom mestu ili je u celini ili delimično ta grupa tamo doneta?

SUDIJA MEJ: Nije na svedokinji da kaže šta su osnovna pitanja u ovom predmetu. Ako vi njoj želite da postavljate pitanja o tim pitanjima koja ste spomenuli, to možete, ali ne smete nju da pitate šta su osnovna pitanja, to je na nama da kažemo.

SVEDOK RANTA: Ja nemam ništa da dodam u ovom trenutku.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Vi ste 17. marta 1999. godine, 17. mart je tačno nedelju dana pred početak NATO agresije na Jugoslaviju, u svom izveštaju koji ste razdelili prisutnim novinarima na konferenciji za štampu u sali Skupštine Kosova i Metohije, taj izveštaj je bio pod embargom do 13.00 toga dana, napisali da je to vaše lično mišljenje i viđenje događaja u Račku. Je li tako?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Prvo bih želela bih da dam jednu ispravku. Konferencija za štampu održana je 17. marta 1999. godine, a ne 1990. godine. Konferencija za štampu i saopštenje...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ne znam kako je prevedeno, ja sam rekao 1999. godine...

SUDIJA MEJ: Samo trenutak. Prvo da vidimo da li svi imamo dokumente pred sobom. To bi trebalo da bude saopštenje za štampu, to je dodatak broj 3 vašoj izjavi koja je dokazni predmet C1, a ovde piše embargo do 13.00, Priština 17. marta 1999. godine. To je pretpostavljam saopštenje za štampu o kojem se govori. Izvolite.

SVEDOK RANTA: Da, časni Sude, imam to pred sobom.

SUDIJA MEJ: U redu. Dakle, vi ste nešto želeli da kažete o toj konferenciji za štampu i saopštenju.

SVEDOK RANTA: Da. To saopštenje za štampu odražava moje lične poglede u vreme kada je izdato.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li ste vi tada bili svesni toga da se vaša izjava uzima kao opravdanje za agresiju koja treba da usledi na Jugoslaviju?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Ja...

SUDIJA MEJ: To postavlja pitanje da li je to tako iskorišćeno. Svedokinju jednostavno možete da pitate, da li vam je bilo poznato da se vaša izjava, na bilo koji način može da iskoristi, kao što vam je sada sugerisano?

SVEDOK RANTA: Časni Sude, ja sam tek forenzičar i to je sve. Ja ne znam ništa o događajima na političkom ili nekom drugom nivou.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da, ali kao forenzičar, vi ste bili na čelu tima, pa pretpostavljam da je trebalo da se onda saopšti nalaz tima. Da li sam u pravu, ako kažem da vi tada nalaz tima niste mogli imati, po kome bi imali saglasnost članova tima koja bi bila identična sa ovim mišljenjem koje ste vi izneli?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Rezultati rada tima kao i završni izveštaj o obdukcijama su bili dostavljeni i sve što stoji u izveštajima o obdukciji sadržano je i u ovom saopštenju za štampu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A dobro, recite mi onda zašto se išlo sa tim da je to samo vaše lično mišljenje?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Ja sam se posavetovala sa stručnjacima za međunarodno pravo i u to vreme je viši pravni savetnik forenzičkog tima

stručnjaka Evropske unije mene savetovao da dodam taj komentar. Koliko ja shvatam, saopštenja za štampu ove vrste obično sadrže jednu takvu ogradu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, recite mi, gospođo Ranta, kakve veze ima taj politički aspekt koji kažete sad, koji sad pominjete, sa forenzičkom strukom na koju se pozivate?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Ja sam forenzičar i nemam nikakve političke interese.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A dobro, da li ste svesni, gospođo Ranta, da je ova vaša izjava, bez obzira sa ogradom da je lično mišljenje, upotrebljena kao alibi da se izvrši agresija na jednu zemlju?

SUDIJA MEJ: Ne, nije na svedokinji da o tome govori. To je tek vaša tvrdnja. Nije na njoj da odgovori na to. Pređite na nešto drugo, nešto što se tiče njenog iskaza.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Može ona da odgovori da li je svesna toga ili nije.

SUDIJA MEJ: Ne, ne. Pitanje koje ste postavili je zapravo tvrdnja koju ste izneli. To je deo vaše teze Odbrane, nije na njoj da govori o tome.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, onda da ispitujem vas umesto nje, gospodine Mej (May). Gospođo Ranta, u izveštaju ste konstatovali da reference tima patologa pokrivaju samo medicinske autopsije 40 žrtava donetih u bolnicu. Je li tako? Da idemo brže, ako može.

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Samo 40 leševa je transportovano, prema informacijama koje smo primili iz raznih izvora, iz Račka do Instituta za sudsku medicinu u Prištini. Meni nije poznat ukupan broj žrtava tokom prethodne nedelje, znači u četvrtak i petak, jer mi smo u to područje došli tek sledeće nedelje i počeli smo da radimo zajedno sa jugoslovenskim i beloruskim stručnjacima u četvrtak, to je znači nedelju dana kasnije.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Molim vas, pošto je meni vreme jako ograničeno, ovo je bilo tipično pitanje na koje možete da odgovorite samo sa da ili ne. Molim da mi štedite vreme. U izveštaju ste konstatovali da su nalazi zasnovani na informacijama koje potiču sa tela iz mrtvačnice, da niste imali kontrolu nad telima i da u slučaju Račak nije urađeno ono šta je

neophodno ili je urađeno nepravilno, a odnosi se na prikupljanje dokaza lokalizacije žrtava, uzimanja uzoraka, puščane rezidue, smeštanje u pojedinačne vreće i slično, i da medicinska istraga ne može dati odgovor da li je bilo borbi ili ne. To ste vi rekli u izveštaju. Je li tako?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: To stoji u saopštenju za štampu, a može se pronaći i u izveštajima o obdukciji. Uzrok i način smrti, ukoliko je to moguće kategorizirati, naveden je u svakom pojedinačnom izveštaju o obdukciji. Prema tome, uzrok smrti je dokumentiran. Budući da u ono vreme nismo imali nikakve dalje informacije o okolnostima smrti niti je sprovedena istraga na licu mesta, način smrti je ostao otvoreno pitanje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da, ali vi kažete, evo, to vam je na strani izveštaja označenog od strane ovih tamo gore preko puta kao 223380 da: "Više medicinska istraga ne može da da zaključni odgovor na pitanje da li je bilo borbe ili su žrtve umrle pod nekim drugim okolnostima". Vi ste tu izrazili svoje, kako kažete, lično mišljenje i kažete: "Medicinska istraga ne može da da zaključni odgovor na pitanje da li je bilo borbe ili su žrtve umrle pod drugim okolnostima". Je li tako, gospođo Ranta?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Da li sada govorite o saopštenju za štampu?

SUDIJA MEJ: O čemu vi govorite, gospodine Miloševiću?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Ja mislim da sam bio dovoljno jasan, gospodine Mej. Govorim o tom saopštenju.

SUDIJA MEJ: Ne, niste, jer niko vas ne prati, dakle niste jasni. Recite nam o kojem dokumentu govorite, pa ćemo da ga pronađemo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: O dokumentu koji ste već identifikovali, saopštenje za štampu, izveštaj piše, on se zove "Izveštaj ekspertskeg tima patologa Evropske unije o događaju u Račku" (Report of the Expert Team of Pathologists of the European Union on the Events in Racak), 17. mart 1999. godine.

SUDIJA MEJ: Dobro.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Pred agresiju.

SUDIJA MEJ: Dobro. A pasus koji ste pročitali, na kojoj je to strani? Nemamo svi istu numeraciju strana.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Kod mene je na četvrtoj strani ovog dokumenta, a inače strana njihove numeracije je 223380.

SUDIJA MEJ: Dobro, oni možda imaju te brojeve, ali mi ih nemamo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Izgubiću mnogo vremena sa ovim, gospodine Mej.

SUDIJA MEJ: Ovim smo se već bavili. Ako želite da iznesete neke tvrdnje, ako želite da pročitate neki pasus, morate svedokinji da date priliku da ona to sama pročita. Ja sada gledam četvrtu stranu naše verzije, to je poslednja stranica. Da li je to tačno?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Kod mene ima pet, čini mi se pet stranica, detalji o incidentu u Račku, to je sve unutra. Pa onda...

SUDIJA MEJ: Dobro, idemo onda na ovaj pasus. Imamo različite varijante dokumenta, verovatno je to uzrok. Dakle, na trećoj strani engleske verzije, doktorice, drugi paragraf počinje rečima: "Događaji u Račku opisuju se kao masakr. Međutim, takav zaključak ne spada u kontekst ovoga tima" i tako dalje i tako dalje. A zatim niže dole stoji: "Šta više, medicinska istraga ne može da da zaključni odgovor na pitanje da li je bilo borbe ili su žrtve umrle pod nekim drugim okolnostima. Celovita krivična istraga kombinovana sa ispitivanjem svedoka od strane odgovarajućih istražnih tela mogla bi da bace više svetla", i tako dalje. Dakle, izgleda da je to pasus o kojem vam je postavljeno pitanje.

SVEDOK RANTA: Hvala, časni Sude.

SUDIJA MEJ: Dakle, gospodine Miloševiću, šta želite da pitate svedokinju?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Vi kažete da se bavite isključivo svojim stručnim forenzičkim poslom, nikakvim drugim. Ovde ste rekli svoj stav: "Medicinska istraga ne može", ne samo, nego "šta više, medicinska istraga ne može da da zaključni odgovor na pitanje da li je bilo borbe ili su žrtve umrle pod nekim drugim okolnostima". Da li je to vaš stav pri kome ostajete?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Ja ne shvatam o kojoj vrsti političkog aspekta se radi, kakav bi se politički aspekt mogao da veže uz tu rečenicu. Tu nema nikakve politike.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ja ne govorim uopšte o političkom aspektu, ja pitam je li vi ostajete pri tom stavu da vi, kao medicinski stručnjak koji se ne bavi ničim drugim, kako sami za sebe tvrdite, ovde iznosite svoj čist stav stručni da medicinska istraga ne može da da zaključni odgovor na pitanje da li je bilo borbi ili su žrtve umrle pod drugim okolnostima. Je li to vaš stav bio i je li isti i danas?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Medicinsko-pravna istraga koju je sproveo Forenzički tim Evropske unije bila je u ono vreme ograničena na medicinsko-pravne nalaze obdukcija i analizu eventualnog dokaznog materijala dobijenog prilikom obdukcija. U vreme izdavanja tog saopštenja za štampu, mi nismo imali nikakve druge informacije o tim žrtvama, o tih 40 žrtava nad kojima je izvršena obdukcija. Prema tome, medicinsko-pravna istraga, samo medicinskopravna istraga nije u stanju da da odgovore na pitanja poput, da li je bilo bitke ili su oni izgubili život pod drugim okolnostima. Da bi se to razjasnilo, potrebne su druge istrage. I konačno, Sud treba da o tome donese zaključak, na osnovu dokaza koji mu se prezentuju.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: E pa dobro, gospođo Ranta. I pored toga šta ste sad to rekli, i pored toga šta ste tako rekli, da vi medicinski ne možete da utvrdite da li je bilo borbi, znači i pored svega toga vi u tom izveštaju kažete da ne možete da odredite da li je bilo sukoba ili ne, znači, a upustili ste se u kvalifikaciju nazvavši to stradanjem nenaoružanih civila. Kako ste mogli onda, tada da kažete da je to bilo stradanje nenaoružanih civila kad vi to niste mogli znati i kad se ustvari u to nije trebalo vi ni da upuštate, jer sami kažete da to nije vaš posao. Da li je to, dakle, alibi da se izvrši NATO agresija, da vi kažete da su nenaoružani civili?

SUDIJA MEJ: Ne, već sam vam rekao da je ova svedokinja došla ovamo kao naučnik. Ona je dala svoje odgovore. Vi njoj iznosite svoje tvrdnje i pretpostavke, a to nije pravilan postupak u ovom trenutku. Šta je vaše pitanje?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Upravo to šta ste vi rekli, gospodine Mej, na osnovu koje je to nauke gospođa Ranta izjavila da su u pitanju nenaoružani civili 17. marta...

SUDIJA MEJ: Dobro. Pa dajte joj onda da odgovori.

SVEDOK RANTA: Ako govorimo o saopštenju za štampu, onda u engleskoj verziji teksta na trećoj strani vidite da ja navodim da nema nikakvih indikacija da su ti ljudi nešto drugo sem nenaoružani civili. Ja nisam rekla ništa više niti išta manje od toga. Dakle, nema nikakvih indikacija.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, gospođo Ranta, potpuno je jasno. Mislim za javnost na konferenciji za štampu potpuno je jasna vaša tvrdnja da su ovde nenaoružani civili u pitanju i da je to alibi za agresiju NATO. E sad recite mi, ovaj zaključak...

SUDIJA MEJ: Ne, ne. Ako budete i dalje držali govore, ja ću vam skratiti vreme za ispitivanje. Vi ili ćete ovoj svedokinji postavljati pravilna pitanja ili nećete uopšte postavljati pitanja. Ako imate pitanja o njenom iskazu, to možete da postavite, ali držanje govora nas nigde neće odvesti.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Vi ste ovaj zaključak, gospođo Ranta, dali na osnovu toga, pošto ovde čitam ovaj vaš izveštaj, što ubijene osobe nisu bile u uniformama, što u džepovima nisu imali municiju. A da li ste znali ili znate da su mnoge vaše kolege imale priliku da vide mnoge ubijene pripadnike terorističke organizacije UČK u civilnom odelu, bez uniformi i oznaka i najčešće bez obeležja UČK? Da li vam je to poznato?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Želim da zamolim optuženog da bude precizniji kada kaže "vaše kolege". Da li to mislite na članove forenzičkog tima Evropske unije?

SUDIJA MEJ: Da, molimo vas da budete konkretniji.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Mnogi lekari, stručnjaci ili bilo ko drugi, posmatrači Evropske unije (EUMM, European Union Monitoring Mission) i tako dalje videli su mnoge pripadnike UČK-a koji su ubijeni bez uniformi, a nesumnjivo su bili pripadnici UČK, kao i ovi ovde. Je li vi smatrate da ako neko ne nosi uniformu onda nije pripadnik UČK?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Molim optuženog da bude precizniji kad kaže...

SUDIJA MEJ: Samo trenutak. Hajde da to ovako postavimo. Prvo, on kaže da su neke vaše neodređene kolege rekly da se dešavalo da budu pronađeni pripadnici UČK-a koji nisu bili u uniformama. Zatim dolazi drugo pitanje, da li vi mislite da, ako neko ne nosi uniformu, da ne pripada UČK? To su, dakle, dva pitanja. Prvo pitanje je da li vi znate za izveštaje o tome da su pripadnici UČK bili pronađeni bez uniforme? Da li vam je to poznato?

SVEDOK RANTA: Časni Sude, ja želim da naglasim da u vreme kada je formiran forenzički tim Evropske unije tamo u tom regionu nije bilo nikakvih drugih forenzičkih timova. Prema tome, sve do 17. marta 1999. godine nije mi bilo poznato da bilo koji drugi forenzičari, kolege, rade u tom delu sveta. Prema tome, uzevši to u obzir, moj odgovor je ne.

SUDIJA MEJ: U redu. Sledeće pitanje, da li vi mislite da ako neko ne nosi uniformu da ne pripada UČK? Dakle, da li neko mora da nosi uniformu da bi pripadao UČK?

SVEDOK RANTA: Ja nisam stručnjak za vojna pitanja, ne mogu da kažem da je neko član neke vojne organizacije ili da se vojno angažovao tek tako. Reći nešto tako bez daljnje dokumentacije nema smisla, jer sve je moguće. Ja ovde ne mislim o članstvu u nekoj vojnoj organizaciji. Mene tu više brine da li su ljudi koji su ubijeni, da li su oni u vreme dok su ubijeni ispunjavali uslove za status pripadnosti civilnom stanovništvu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa o tome se i radi, gospođo Ranta, kako ste vi mogli da ustanovite tada i da izjavite da su to civili? Na osnovu toga što nemaju uniforme, je li tako?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Rekla sam da nije bilo nikakvih indikacija, nikakvih naznaka da su oni bilo šta drugo sem nenaoružani civili, a to je zasnovano na nalazima u vezi sa njihovom odećom i na nalazima u vezi sa ulaznim i izlaznim ranama na odeći koju su nosili.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. U izveštaju takođe od marta 1999. godine navodite da su neka tela koja su pronađena u džamiji bili bez obuće, sugerišući da su izuvena iz običaja. Je li tako? Kažete ovde: "Cipele nekih od žrtava izgleda da su bile skinute, verovatno pre nego što su tela unešena u džamiju" i tako dalje.

SUDIJA KVON: To je prvi paragraf na strani 3. "Cipele nekih žrtava, međutim, bile su skinute."

SVEDOK RANTA: Da, to je tačno, to sam rekla.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A zašto su bile skinute cipele?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Časni Sude, za to bih mogla da dam više objašnjenja, neka su verovatnija od drugih. Meni nisu poznati verski običaji tih ljudi. Koliko ja shvatam, razlog za to mogao bi biti to što, koliko ja znam, u džamiji nije dozvoljeno ulaziti u cipelama. Drugo veoma razumljivo objašnjenje je i to da nije bilo dovoljno odeće i obuće i možda su ljudi uzeli obuću od onih koji je više nisu trebali.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospođo Ranta, zar nije logično ako bi to bilo zbog toga, zbog religioznih običaja, da su izuveni onda svi koji su uneti, a ne samo jedan broj? Pa zar nije logično da su izuveni zato da bi im se skinule vojničke čizme? Da li vam se čini i to kao moguće?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Mislim da ovo pitanje koje je postavio optuženi, da se na to pitanje može odgovoriti ako pogledate fotografije sa lica mesta gde su leševi pronađeni i ukoliko to uporedite sa nalazima izveštaja o obdukciji i sa veoma detaljnim fotografijama snimljenim u džamiji. Prema tome, ako se te dve serije fotografija uporede, biće veoma jednostavno da se vidi da li je objašnjenje koje nudi optuženi relevantno ili ne. Koliko se ja sećam, a ovde želim da naglasim da ne znam šta je tačno vojnička čizma, međutim, ne sećam se da sam videla bilo kakve čizme koje bi ličile na vojničke čizme koje sam videla, na primer, u Finskoj. To su bile jednostavno zimske, jednostavne zimske cipele koje nose ljudi koji žive u teškim uslovima u provinciji.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Na fotografijama imate ljude sa vojničkim čizmama, evo pogledajte ih, a u izveštaju sudskog eksperta profesora Dunjića i drugih profesora se čak i navodi da imaju oznake, ono "O" nemačke proizvodnje, evo na svim ovim fotografijama imate ljude tamo snimljene, na tom mestu, sa tim vojničkim čizmama. Možete brzo da pregledate.

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Časni Sude, na osnovu ovih fotografija ja ne mogu da kažem da se radi o vojničkim čizmama.

SUDIJA MEJ: Za potrebe zapisnika moramo da identifikujemo koje su to tačno fotografije. Može li Tužilaštvo da nam pomogne?

TUŽILAC NAJS: Gospođa Graham (Graham) traži da nam date malo vremena, pa ćemo na to da vam odgovorimo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Evo vam, možete da ih uzmete.

SUDIJA MEJ: U redu. Gospodine Miloševiću, jeste li vi te fotografije dobili od Tužilaštva? Otkuda vam te fotografije?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: To su sve njihove fotografije. To su sve njihove fotografije, ima...

SUDIJA MEJ: Dobro, u redu, vratite ih. Svedokinja kaže da ne može da bude od pomoći. Utvrdićemo da li su te fotografije već uvrštene u dokazni materijal ili ne, pa ako nisu, ako vi želite da ih uvrstite, mi ćemo da razmotrimo vaš zahtev.

SVEDOK RANTA: Časni Sude, mogu li da dodam nešto?

SUDIJA MEJ: Da.

SVEDOK RANTA: Sećam se te konkretne žrtve i sećam se da smo dokumentovali odeću i obuću te žrtve. Prema tome, mislim da u izveštajima o obdukciji treba da ima dovoljno informacija o tome.

SUDIJA MEJ: Možda ćemo to da nađemo kasnije.

TUŽILAC NAJS: Dok tražimo broj te fotografije, želim da kažem da je ovo prvi put da se optuženi služi dokumentacijom nekog drugog. To je jedna od stvari koja me je brinula od samog početka jutrošnje sednice. Dakle, spominje se izveštaj gospodina Dunjića. Svedokinja naravno nije pregledala te dokumente i to iz razloga koji su sasvim jasno iznešeni kada sam govorio o njenim ograničenim kontaktima sa Tužilaštvom. Ja ne želim da insistiram na tom pitanju pred Pretresnim većem, pogotovo ne u ovom trenutku. Međutim, možda će Pretresno veće želeći da razmotri ideju da,

ukoliko optuženi bude postavljao pitanja o tom izveštaju, da se svedokinji da mogućnost da izveštaj pročita u celosti.

SUDIJA MEJ: To je jedna minorna stvar i nećemo uvrštavati ceo izveštaj samo zbog toga, a optuženi ima pravo da o tome postavlja pitanja.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Doći ćemo i na te izveštaje.

SUDIJA MEJ: Samo trenutak, gospodine Miloševiću.

(Pretno veće se savetuje)

SUDIJA KVON: Doktorka Ranta, jeste li pogledali sve ove fotografije, sve ove fotografije koje su vam sada pokazane ili ste pogledali samo prvu fotografiju u tom nizu?

(Pretno veće se savetuje)

SUDIJA MEJ: U redu, uvrstićemo ove fotografije u spis ukoliko još nisu uvršćene. Možda to neko može da pronađe za vreme pauze.

TUŽILAC NAJS: Mislim da su uvršćene, to je tabulator 7, prvog sveska.

SUDIJA MEJ: Dokaznog predmeta 156. Dobro, znači te fotografije su uvršćene. Možda bi optuženi mogao da ih dobije nazad.

TUŽILAC NAJS: Mogu li ja da ih prvo vidim?

SUDIJA MEJ: Da, naravno, zapravo i amikusi bi takođe trebalo da ih pogledaju. Sada je vreme za pauzu. Doktorka Ranta, pomozite nam u vezi sa jednom stvari, a to je ovo, ovde se spominjao izveštaj od 17. marta 1999. godine, a spominjalo se i saopštenje za štampu. Da li je zapravo sve šta postoji od tog datuma to saopštenje za štampu, a ono se iz nekog razloga ponekad naziva izveštaj?

SVEDOK RANTA: Časni Sude, tu vlada jedna prilično velika konfuzija. Izveštaj, onako kako ja shvatam izveštaj, to je 40 izveštaja o obdukciji koji

su dostavljeni stranama, a saopštenje za štampu je tek saopštenje za štampu, nema nikakvog dodatnog izveštaja, nikakvog tajnog izveštaja, ničeg takvog.

SUDIJA MEJ: Hvala. U redu, idemo na pauzu od 20 minuta. Molim vas da imate na umu da ni sa kim ne smete da razgovarate o vašem svedočenju dok se ono ne privede kraju.

(pauza)

SUDIJA MEJ: Gospodine Najs, izvolite.

TUŽILAC NAJS: Časni Sude, sve prikazane fotografije su iz dokaznog predmeta 156, registrator 1, tabulator 7 ili iz registratora 2 koji je ustvari izveštaj svedokinje i koji sadrži i fotografije. Zatim, tabulator 12, u registratoru 2, ove fotografije su selektivne, ne prikazuju sve, sve noge, čarape, cipele, ali u svakom slučaju, ovo su relevantni brojevi dokaznih predmeta.

SUDIJA MEJ: U redu. Izvolite, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Mej, pre nego što nastavim, nadam se da je vama jasno da ja uopšte ne mogu u okviru zadatog vremena da završim ovo svoje unakrsno ispitivanje, pa se nadam da ćete mi odobriti nešto duže vreme.

SUDIJA MEJ: Pod uslovom da dobro iskoristite to vreme.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Evo nastaviću tu gde ste vi stali, gospodine Mej, maločas pošto ste insistirali da vam objasni da 17. marta 1999. godine to nije bio izveštaj već samo obično saopštenje za štampu. Svedokinja je rekla da to i nije mogao biti tada izveštaj, što nije sporno, a svedokinja je to rekla, mislim nije sporno da je to rekla, a svedokinja je rekla i da je imala pravnog savetnika iz Evropske unije koji je sugerisao da onako napiše u izveštaju, da su njeno lično viđenje i tako dalje. E sad, pošto to nije mogao biti izveštaj, a pošto je očigledno sa velikom pažnjom sastavljan i to čak uz pravnog savetnika, zašto onda na tome piše: "Izveštaj ekspertskeg tima patologa Evropske unije o događajima u Račku". Znači ako nije mogao biti izveštaj, zašto piše da je to izveštaj ekspertskeg tima Evropske unije o događajima u Račku?

SUDIJA MEJ: Da, da vidimo o čemu se ovde radi. Naslov saopštenja za štampu se opisuje kao izveštaj. Molim vas da to razjasnite.

SVEDOK RANTA: Časni Sude, pre nego što se pozabavim naslovom saopštenja za štampu, ja moram da kažem da mene nije savetovao nikakav predstavnik Evropske unije. Savetovao me je pravni savetnik, viši pravni savetnik Forenzičkog tima Evropske unije, dakle osoba koja je radila za tim. Da se vratim na pitanje optuženog zašto je naslov "Izveštaj". Izveštaj je, naime, podnešen tog istog dana neposredno pre konferencije za štampu i to jugoslovenskim vlastima u Okružnom sudu u Prištini, a konferencija za štampu je održana posle toga. Meni je zaista žao, ako je došlo do zabune, ako se meša izjava za štampu sa izveštajem.

SUDIJA MEJ: Jeste li vi napisali saopštenje za štampu?

SVEDOK RANTA: Da.

SUDIJA ROBINSON: Kako je uopšte došlo do toga da ste vi dobili taj pravni savet? Da li ste ga tražili? Kako je uopšte došlo do toga?

SVEDOK RANTA: Naglašavam, časni Sude, da za čitavo vreme trajanja naše misije u tom području, koja je počela sredinom oktobra 1998. godine, ja sam smatrala da bi bilo dobro da imamo pravnog stručnjaka u timu. On sam fizički nikada nije došao u dotično područje, ali je radio sa nama čitavo vreme. Mislim da je vrlo važno da se ima pravni savetnik, pogotovo ako radite u pravnom okviru misije kao što je bila ova...

SUDIJA ROBINSON: Mene zanima kontekst tog saveta, kontekst u kojem ste vi dobili taj savet da kažete da je to vaše lično mišljenje. Kako je uopšte počeo razgovor o tome? Da li ste to vi spomenuli ili je to bilo nešto šta je on pokrenuo? U kojem se kontekstu to pojavilo?

SVEDOK RANTA: Pa to je pokrenuto za vreme naših razgovora. Ja više ne znam je li to bila moja ideja ili možda ideja koja se jednostavno pojavila tokom naših razgovora.

SUDIJA ROBINSON: Izvolite, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Hvala vam, gospodine Robinson (Robinson). Dobro, ali onda mi objasnite, ako je to bio samo razgovor sa novinarima, kako sad kažete, zašto je vaš tekst pod naslovom "Izveštaj" razdjeljen neposredno pre početka konferencije za štampu? To je ovaj tekst koji mi imamo.

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Ovaj tekst je podjeljen za vreme konferencije za štampu, a izveštaj je podnet pre konferencije, izveštaj koji je obdukcijski izveštaj. I ja sam već rekla da je verovatno nenamerno došlo do korišćenja izraza "Izveštaj forenzičkog tima Evropske unije", pošto se zapravo radilo samo o izjavi za štampu koja je podjeljena za vreme konferencije.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li ste svesni u kojoj meri činjenica da ste napisali naslov "Izveštaj ekspertskog tima patologa Evropske unije" pozbiljuje sadržinu koja se u ovom papiru nalazi kao osnov za zaključivanje i uopšte stvaranje javnog mnjenja?

SUDIJA MEJ: Ako mislite da možete da odgovorite, odgovorite molim vas, a ako ne možete, onda ovo može da se smatra samo komentarom.

SVEDOK RANTA: Ako mi dozvolite, objasniću to malo detaljnije. Članovi forenzičkog tima nemaju običaj da komuniciraju sa predstavnicima medija. Zbog toga sam ja sa velikim oklevanjem učestvovala na toj konferenciji za štampu. U to doba nisam bila svesna moguće važnosti naslova tog teksta i hoće li naslov da igra neku ulogu. Po mom mišljenju, on ne igra nikakvu važnu ulogu. Mislim da se stvari pojednostavljaju ako se odabere samo jedan incident i na njega se fokusira, jer smo mi ovde suočeni sa čitavim nizom tragičnih incidenata. Fokusiranje na samo jedan tako tragični incident, u ovom slučaju na Račak, daje pogrešnu sliku razvoja događaja.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospođo Ranta, pošto kažete ne dajete izjave, nije uobičajeno i tako dalje, da li vi dozvoljavate onda mogućnost da ste vi bili izmanipulisani i ovim šta je dato kao Izveštaj i time što ste stavljeni u situaciju da iznosite taj Izveštaj na konferenciji za štampu 17. marta?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Kao što sam već izjavila, ja sam lično napisala tekst Izveštaja za štampu.

SUDIJA MEJ: Ono šta se vama sada sugerše i vi trebate da dobijete priliku da na tu tvrdnju odgovorite, budući da je reč o ozbiljnoj tvrdnji kada se radi

o naučniku. Dakle, tvrdi se da ste vi bili izmanipulisani. Ne kaže se ko vas je izmanipulisao, ali se iznosi tvrdnja da ste na neki način bili izmanipulisani kod pisanja ovog saopštenja za štampu. Da li u tome ima neke istine?

SVEDOK RANTA: Ja ni u jednom trenutku za vreme priprema ove izjave za štampu nisam bila izmanipulisana ni od koga.

SUDIJA MEJ: Gospodine Miloševiću, možda biste vi mogli da nam pomognete ako nam već iznosite tvrdnju da je svedokinja bila izmanipulisana. Šta vi tvrdite, ko ju je izmanipulisao? Pomozite nam kako bi ona mogla u potpunosti da razume vašu tvrdnju, ko je nju izmanipulisao?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa evo, da li se sećate da je toj konferenciji, da su prisustvovali zvaničnici Evropske unije, na primer, nemački ambasador Gruber (Wilfried Gruber), finski ministar za ljudska prava Timo Lahelma (Timo Lahelma), onda glavna ličnost ove manipulacije Vilijem Voker (William Walker)? Siguran sam da se sećate toga. Prema tome, da li mislite i dozvoljavate mogućnost...

SUDIJA MEJ: Pričekajte trenutak. Idemo redom. Da li su ta gospoda bila prisutna na konferenciji za štampu?

SVEDOK RANTA: Konferenciji su prisustvovali ambasador Gruber koji je predstavljao Predsedništvo Evropske unije, zatim ambasador Timo Lahelma koji je predstavljao finsko Ministarstvo spoljnih poslova i ja. Mi smo sedeli zajedno, nas troje na podijumu. Kasnije mi je rečeno da je i ambasador Vilijam Voker takođe bio prisutan, ali ja ga za vreme konferencije za štampu nisam videla.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A dobro, recite mi, dobro, rečeno vam je da je bio prisutan, a vi ga niste videli, a zašto je jugoslovenskim sudsko-medicinskim ekspertima bilo onemogućeno da prisustvuju toj konferenciji za štampu, pošto ja ne znam razloge? Zašto oni nisu prisustvovali toj konferenciji za štampu?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Časni Sude, nisam u poziciji da odgovorim na ovo pitanje, jer nisam ja organizovala konferenciju za štampu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A ko je organizovao?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Konferencija za štampu se održala u sedištu OEBS-a, a kako sam obavještena, organizovalo je Predsedništvo Evropske unije u saradnji sa OEBS-om.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A dobro, povodom tog slučaja, znači konferencija za štampu u prisustvu ambasadora Nemačke (Germany) Grubera, ali čak bez nadležnog istražnog sudije, tužioca i stručnjaka iz Jugoslavije, kako to da vi kao upravnik jednog Instituta ne iznesete ni jedan rezultat sa izvršenih obdukcija koje se uobičajeno u tim prilikama iznose, ali zato se u ovom izveštaju koristi više politička nego stručna terminologija. Zbog čegato?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Mislim da je ovde postoji nekoliko aspekata koje moram da spomenem. Ja ne mogu da odgovorim na pitanje zašto istražni sudija ili bilo koji drugi predstavnik jugoslovenskih stručnjaka nisu prisustvovali konferenciji za štampu. Moram da naglasim da su oni bili prvi koji su dobili izveštaj. Pre konferencije izveštaj je dostavljen istražnom sudiji Danici Marinković iz Okružnog suda u Prištini i profesoru Dobričaninu koji je predstavljao Institut za sudsku medicinu kao direktor istog instituta. Dakle, oni su bili prvi koji su primili izveštaj. Postaljeno je takođe pitanje zašto sam se u svom izveštaju više koristila političkom nego profesionalnom i naučnom terminologijom. Ja moram da kažem da ja nikad svoju terminologiju, da nikad terminologiju koju sam koristila nisam doživljavala kao političku. Ovo je prvi put da čujem takvu jednu kvalifikaciju i ne znam šta bih uopšte na to mogla da kažem. Ja sam govorila o propustima u istražnom postupku i zaista mi nije poznato kakav politički uticaj bi tako nešto moglo da ima.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A nije vam poznato, dakle, da je posle tog izveštaja koji po vama nije trebalo da bude izveštaj, da je posle sedam dana započela agresija NATO na Jugoslaviju, niti to smatrate političkim...

SUDIJA MEJ: Ne, to nije pitanje za svedokinju. Ona može da vam odgovori na pitanja o konferenciji za štampu, odnosno o izjavi za štampu, ali ne može da vam odgovori na pitanja o NATO intervenciji osim ako vi ne tvrdite da je ona na neki način u njoj učestvovala.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Pa to je očigledno, gospodine Mej, to je očigledno, gospodine Mej, jer je to povezano i upotrebljeno upravo za pokretanje NATO intervencije.

SUDIJA MEJ: Ali vi svakako ne tvrdite da je ova svedokinja bila na bilo koji način umešana u intervenciju NATO. Ako to tvrdite, izvolite to izneti pred svedokinju eksplicitno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Pa to je upravo šta ja tvrdim, jer je ovo deo...

SUDIJA MEJ: Dobro, dobro, da čujemo. Iznesite tvrdnju pred svedokinju, odnosno ja ću to učiniti. Optuženi tvrdi da ste vi na neki način učestvovali, odnosno bili uključeni u intervenciju NATO do koje je došlo nakon podnošenja ovog izveštaja? Izgleda da se sugerše da je postojala zavera, čini se da je to tvrdnja optuženog, da ste vi bili uključeni u intervenciju NATO. Ima li tu neke istine?

SVEDOK RANTA: Časni Sude, tu nema istine, to nije tačno. Želim da naglasim činjenicu da su svi članovi forenzičkog tima Evropske unije bili Finci, dakle državljani Finske, a Finska nije članica NATO.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Utoliko gore. Ali pogledajte molim vas ovaj papir koji nosi naziv, isto sam ga dobio u ovoj dokumentaciji, "Monitor, nove sumnje o masakru u Račku" (Monitor, new doubts about the Racak massacre).

SUDIJA MEJ: Pre nego što nastavimo, to je dokument, drago mi je da ga kolega Kvon (Kwon) ima, to je dokument, da vidimo, to je dokument koji je prilog izveštaju, aneks broj 4. Znam da negde imamo prevod. Molim vas, dajte svedokinji kopiju, ako je već nema.

SUDIJA KVON: Dokument koji gledate je prevod priloga broj 4 koji ste vi dostavili.

SVEDOK RANTA: Da, tako je.

SUDIJA MEJ: Da li ga imate?

SVEDOK RANTA: Da, imam ga pred sobom, časni Sude.

SUDIJA MEJ: Izvolite, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Vidite tu vezu koja se odnosi na NATO agresiju koja je usledila, vidite šta se ovde citira, Vilijam Voker, šef Misije OEBS-a, to je na drugoj strani ovog papira, pa se onda daje njegov citat: "To je učvrstilo mišljenje u Evropi (Europe) i Severnoj Americi (North America), kao i mišljenje OEBS-a i Evropske unije da se konačno nešto mora da se učini. To je bio početak procesa koji je na kraju završio bombardovanjem". Pa onda ima komentar dalje Monitora: "Mrtvi su iskorišćeni kako bi se učutili svi oni koji su imali neke sumnje u pogledu napada NATO-a." Dakle, da li ovo govori dovoljno o povezanosti događaja?

SUDIJA MEJ: Možete li ovo da prokomentarišete?

SVEDOK RANTA: Ja sam odgovorna samo za ono šta sam ja lično istraživala, za ono o čemu sam ja lično izvestila i za ono šta sam ja lično rekla. Nisam u poziciji da kažem bilo šta o komentarima Vilijama Vokera i zašto se on odlučio da kaže ono šta je rekao. Ja zaista ne mogu da komentarišem ni ono šta su rekli novinari. Ja mogu da govorim samo u svoje ime.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ali na početku ove strane kaže: "Helena Ranta, šef patolog: Račak je bilo uporište UČK-a u to vreme. Ja sam uverena da postoji dovoljno informacija koje govore da je došlo do borbi između srpske vojske i UČK-a u selu. U vezi toga nema nikakvih sumnji. Meni je takođe rečeno, i ja sam mogla da pročitam izveštaje o tome da su tog dana ubijeni pripadnici UČK-a". A onda ima na istoj toj strani...

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Da, ja jesam to rekla.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Na istoj toj strani ima izjava Zimera Ljubovcija (Zymer Lubovci), člana UČK koji kaže: "Videli smo kako Srbi dolaze pa smo zauzeli položaj i otvorili vatru. Već smo u to vreme znali..."

SUDIJA MEJ: Svedokinja ne može da komentariše ono šta je neko drugi rekao, u ovom slučaju pripadnik UČK, ali može da komentariše ono šta se njoj pripisuje. Dakle, vi prihvatate tvrdnju da je došlo do intervjua sa novinarom nemačke televizije, ako se ne varam. Podsetite me. Da li je ovo transkript dokumenta ili je iz novina?

SVEDOK RANTA: Ovo je transkript, odnosno stenogram intervjua na engleskom jeziku.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Iako se ovo ne odnosi na vas, ovde se kaže, a vi ste maločas potvrdili da ste bili obavješteni o tome, vezano je za ovo šta vi tvrdite da je to bilo, kako kažete, uporište UČK u to vreme. Ovde citiraju Vejna Merija (Wayne Merry), bivšeg savetnika američke vlade: "Nema nikakve sumnje da je UČK cinično sračunao, kalkulisao da će gubitak njihovih vlastitih civila i prikaz njih kao žrtave u celom svetu biti uslov za vojnu intervenciju zapada".

SUDIJA MEJ: Šta vi uopšte želite da vam svedokinja o tome kaže? To su upravo pitanja za koja ja mislim da ona ne može da da odgovor. To su špekulacije.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: U redu, ako ne možemo da dobijemo odgovor na to, nastavićemo. Govorite o sudsko-medicinskoj ekspertizi izvršenoj od strane tima Evropske unije, a da li je, doktoriko Ranta, istina suprotna, da ste se vi priključili zajedno sa beloruskim ekspertima jugoslovenskoj grupi eksperata sastavljenoj od vrhunskih stručnjaka iz Jugoslavije, a po naredbi kompetentnog istražnog sudije? Je li tako?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Tim forenzičkih stručnjaka Evropske unije i ja u svojstvu vođe tog tima, mi smo primili već u subotu 16. januara 1999. godine poziv, telefonski poziv jugoslovenskog ambasadora u Helsinkiju (Helsinki), gospodina Crnogorčevića koji je od nas, kao tima, tražio da izvršimo istragu. Posle našeg dolaska dobili smo nalog od Suda, Okružnog suda u Prištini, u kojem je konkretno bilo navedeno kako treba da se sprovede istragu, šta treba da se utvrdi, dakle uzrok smrti i eventualne faktore koji su doveli do smrti, okolnosti smrti i na kraju je bila identifikacija žrtava. Dakle, mi smo radili kao nezavistan tim, ali smo dobro saradivali sa našim jugoslovenskim i beloruskim kolegama.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Vrlo dobro. Dakle, iz ovoga šta ja ovde vidim, vi niste imali primedbe na rad stručnjaka iz Jugoslavije i u vašim prvim reagovanjima posle završetka obdukcije leševa pronađenih u Račku govorite da nema suštinskih razlika u nalazu i mišljenju između patologa iz Jugoslavije i Finske. Je li tako, gospodo Ranta?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Želim da naglasim da je profesionalni rad u salama za obdukciju tekao vrlo glatko, bez obzira na različito poreklo stručnjaka i da smo mi bili u stanju da te obdukcije sprovedemo

neometano i u duhu dobre profesionalne saradnje. Ovo se takođe odnosi i na forenzičare istražitelje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dakle, nije bilo tih problema u saradnji. Ako je tako, zašto onda niste na toj konferenciji bar pomenuli ili u tom izveštaju bar pomenuli ono šta su vaše kolege, članovi tima, naveli i šta ste zajedno mogli da utvrdite, a šta je suprotno vašoj tvrdnji da su u pitanju civili? Jer su vaše kolege imali prilike da vide ubijene borce UČK i retko nailazili na uniformisane osobe, a najčešće na osobe koje na sebi nisu imale nikakva obeležja.

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Želela bih da optuženi bude precizniji kada govori o statusu žrtava.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa evo, doći ću i na to, ali sa tim u vezi najpre da li je sve vreme, za vreme obdukcija stradalih u Račku sve vreme bio prisutan u sali predstavnik Finske za ljudska prava, prvi sekretar nemačke ambasade, predstavnik OEBS-a, govorim o Timu Lahelmu, prvom sekretaru nemačke ambasade Otmanu (Ottman), o predstavniku OEBS-a Majklu Patersonu (Michael Patterson). Je li tako?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Ako govorimo o prvih 16 obdukcija koje su izvršene pre našeg dolaska u zemlju, ja ne mogu da komentarišem ko je bio prisutan, a ko nije. Ali ja znam da ambasador Lahelma nije bio tamo i ne znam da je bio, odnosno ne znam ko je bio prisutan iz OEBS-a, a ako se dobro sećam prvih 16 obdukcija, mislim da je Ejmon Smut (Eamonn Smythe), službenik OEBS-a, bio prisutan tokom tih obdukcija.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Sada u vezi sa ovim šta me pitate, da vam specificiram pitanje u vezi sa tvrdnjama vaših kolega, dakle lica koja su sa vama vršila obdukciju i koji iznose podatke na osnovu kojih, jedini zaključak koji se ne može izvući jeste da su u pitanju civili. Naprotiv, zaključak koji se može izvući je da su pripadnici UČK. Na primer, to su profesori Dunjić, Dobričanin, Tasić, vi ste sa njima saradivali. Dakle, od vojničkih čizama sa oznakom "O", Austrija (Austria), koje su pronađene kod 23 lica, preko karakterističnih jednoobraznih delova veša i preko rezultata parafinske rukavice koja je pokazala da je 37 pucalo iz oružja, znači 37 od 40, prema rezultatima parafinske rukavice pucalo iz oružja. U njihovim izveštajima, ja ih imam ovde, znači...

SUDIJA MEJ: Ne, moramo da čujemo pitanje inače svedok ne može da prati vaš govor. Koje je pitanje?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li je iz tih izveštaja, dakle lica koja su sa vama saradivala bilo jasno da se radi upravo o pripadnicima UČK, a ne o civilima? Ja imam ovde njihove izveštaje, i Dunjića, i Dobričanina, i Tasića, i to njihove izjave date suprotnoj strani. Dakle, ne nikakve njihove privatne izveštaje već njihove zvanične izjave date suprotnoj strani.

SUDIJA MEJ: Idemo redom. Prvo ide pitanje za svedokinju. Zna li nešto o ovim izveštajima koji su sada spomenuti?

SVEDOK RANTA: Pred sobom imam 40 izveštaja o obdukciji koji su najverovatnije bili dostavljeni istražnom sudiji Okružnog suda u Prištini, Danici Marinković, i njihov broj je KRI 14/99, i ukupno ima 40 obdukcijских izveštaja. Kao što sam već izjavila u svojoj pisanoj izjavi pre davanja iskaza pred Sudom, ovo su samo opšti, vrlo opšti zaključci i meni je žao što dodatne informacije nisu uvršćene u ovaj izveštaj, kao na primer toksikološka analiza, balistička analiza i detaljni opis ulaznih i izlaznih rana. Dakle, ponovo, reč je o vrlo opštim zaključcima, a ja sada nisam imala vremena da pogledam sve, ali ne vidim u ova prva dva izveštaja i ako krenem dalje ni u trećem takođe, ne mogu da nađem ništa, ni reči o vojnom statusu pojedinih žrtava.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dakle, u tim izveštajima, rekao sam, vide se 23 lica sa karakterističnim čizmama austrijske proizvodnje. Veš je identičan i rezultati...

SUDIJA MEJ: Već ste to sve rekli. Dajte svedokinji priliku da odgovori. Jeste li vi videli izveštaje koji su sada spomenuti, izveštaje profesora Dunjića, Dobričanina i Tasića?

TUŽILAC NAJS: Mogu li da pomognem? Ja sam prilično siguran da nije. Kao što je optuženi rekao, to su zapravo izjave koje su uzeli istražitelji Tužilaštva od tih ljudi. Mislim da se svedokinja poziva na izvorni materijal za ove izveštaje koji su bili sastavljeni u to vreme. To je dokument o kojem sam govorio pre pauze i on je dostupan.

SUDIJA MEJ: Vi imate ove izjave?

TUŽILAC NAJS: Da, one su dostupne, ali ja ne želim da vršim pritisak na Sud u tom smislu. Možda će Pretresno veće u jednom trenutku želeti da ih svedokinja vidi, ne znam...

SUDIJA MEJ: Mislim da, sobzirom da je o njima bilo reči, da bi trebalo da ih svedokinja vidi.

TUŽILAC NAJS: U redu.

SUDIJA MEJ: A nama bi trebale kopije.

SUDIJA KVON: Da li je i rezime izveštaja uključen u dokazni predmet Odbrane broj 2?

TUŽILAC NAJS: Nisam siguran, mislim da nije.

SVEDOK RANTA: Izvinjavam se, nešto se dogodilo sa mojim ekranom.

TUŽILAC NAJS: Dva su ovde, treći će izveštaj uskoro da stigne. Ovde su izveštaji Dobričanina i Dunjića. Ja ne predlažem da se ti izveštaji uvrste u spis kao dokazi, to nisu svedoci na koje bismo mi želeli da se oslonimo i u svakom slučaju, mi nismo preduzeli nikakve korake da ih pozovemo. Međutim, od njih su uzete izjave i predate su optuženom u skladu sa našim dužnostima obelodanjivanja materijala.

SUDIJA MEJ: Doktorko Ranta, pogledajte, molim vas, na kratko ta dva izveštaja.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Mej, dok svedokinja gleda te izveštaje, da iskoristim vreme. Gospodin Najs je rekao da oni nisu imali nameru da ove izveštaje uključuju u svoj predmet iz očiglednih razloga, zato što se iz tih izveštaja vidi da se ne radi o civilima već o pripadnicima UČK, odnosno licima koja su upotrebljavala vatreno oružje. I ja tražim da se ova tri njihova, ove tri njihove izjave i to uzete od druge strane, uvrste kao dokazni predmet upravo u ovom unakrsnom ispitivanju.

SUDIJA MEJ: Naše uobičajeno pravilo za koje se meni čini da vredi i ovde je da ne uvrštavamo izjave svedoka osim u strogo određenim uslovima. Ukoliko

vi želite da pozvete te ljude da svedoče, to možete da učinite. Ali materijal nad kojima se ne vrši unakrsno ispitivanje obično ne uvrštavamo u spis.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, onda da idemo dalje. Recite mi molim vas...

(Pretno veće se savetuje)

TUŽILAC NAJS: Dve kopije izjave Tasića.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Ja imam ovde i Dunjićevu i Tasićevu i Dobričaninovu izjavu na koje sam vas uputio.

SVEDOK RANTA: Časni Sude.

SUDIJA MEJ: Izvolite.

SVEDOK RANTA: Izvinjavam se, ali trebalo bi mi mnogo više vremena da pročitam sve ove podatke o svedocima. Oni sadrže mnoge informacije koje su naravno meni već poznate, ali da bih odgovarala na pitanja koja postavlja optuženi u vezi sa ovim, to na žalost nije moguće pošto sam tek na brzinu to pročitala.

SUDIJA MEJ: U redu, naravno. Hajde da vidimo da li ima nekih drugih pitanja o tom materijalu na koja možda možete da odgovorite. Gospodine Miloševiću, da li želite još nešto da pitate o tim izjavama?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Pa sve je sadržano, izjave govore same za sebe. Ja sada u detalje ako budem ulazio, vi ćete mi uskratiti vreme. Ali, na primer, u izveštaju Dunjićevom piše ove vojničke čizme na 23 osobe, kao što vidite, nisu mogli da izuju samo njih zbog običaja, jer da su zbog običaja verskih izuvali, zbog unošenja u džamiju, izuli bi sve. Izuli su one koji su ukazivali na vojnički status, skinuli im čizme, nisu im skinuli i veš koji je isto tako bio identičan, i tako dalje. Prema tome, u tim izjavama ima veoma mnogo činjenica koje govore da se radi o...

SUDIJA MEJ: Dobro, dobro, u redu. Te izjave nećemo uvrstiti u spis, one ne predstavljaju dokaze. Te izjave će postati dokazi, ako svedok koji ih je

dao dođe ovamo i bude unakrsno ispitan. To je naše pravilo tokom celog ovog suđenja. Jedina okolnost pod kojom možemo da uvrstimo takvu izjavu je, pre svega, ukoliko je ona prihvatljiva i u skladu sa Pravilnikom (Rules of Procedure and Evidence), posebno sa Pravilom 92 bis, i drugo, ukoliko se obe strane slože sa tim da dokument treba da se uvrsti. Ove izjave ne ispunjavaju te uslove i neće biti uvršćene. Vi kad budete izvodili svoje dokaze možete da pozvete te svedoke, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Dobro, ali...

SUDIJA MEJ: Izvinjavam se što vas prekidam, ali moramo da razmotrimo vreme, jer smo već prešli ranije određen vremenski rok.

(Pretno veće se savetuje)

SUDIJA MEJ: U redu, dajemo vam još 20 minuta.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: To je nedovoljno, gospodine Mej.

SUDIJA MEJ: Gospodine Miloševiću, skoncentrišite se na ono šta želite da iznesete ovoj svedokinji i skoncentrišite se na glavne stvari. Idemo dalje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Ovo je glavna stvar. Na primer, svedokinja je sama rekla ovde ono šta piše u izveštajima koje sam pominjao, dakle, vi nećete da uzimate izveštaje, ali uzimate ono šta je sama svedokinja rekla, da su je obavestili srpski istražitelji da su pravili parafinski test. Tu piše da je od 40 njih 37 po tom testu upotrebljavalo vatreno oružje.

SUDIJA MEJ: To možete da iznesete svedokinji. Ona je već svedočila o tom testu, ali vi, ako želite, možete da joj iznesete neku tvrdnju da je prokomentariše.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospođo Ranta, da li vam je poznato da se parafinski test zvanično upotrebljava u Jugoslaviji, i to ne samo u Jugoslaviji nego i u mnogim drugim zemljama?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Već sam rekla na samom početku danas da je to bilo prvi put da sam se ja u praksi, sreća sa upotrebom parafinskog testa. Ja sam znala za taj test, ali tek kao za jednu istorijsku zanimljivost koja

se uvek spominje u udžbenicima. Ako je taj test još uvek u upotrebi u Jugoslaviji, ja toplo preporučujem sudskim istražiteljima da koriste konkretnije i pouzdanije testove. Takođe, želim da naglasim da, u skladu sa međunarodno priznatim procedurama, test reziduuma od puščane paljbe treba da bude obavljen tri do šest sati nakon navodnog korišćenja vatrenog oružja. U ovom slučaju, koliko sam ja shvatila, ti parafinski testovi obavljeni su u ponedeljak, a to je dva dana nakon što su leševi uklonjeni sa lica mesta. A to je definitivno prekasno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Utoliko je veća vrednost nalaza, da su nađene barutne rezidue na rukama 37 od 40 ubijenih. Je li tako ili nije, gospođo Ranta?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Da budem precizna...

TUŽILAC NAJS: Ne, to ne proizlazi iz izjave, ukoliko on citira izjavu. Ne znam da li Pretresno veće ima ove izjave.

SUDIJA MEJ: Već smo ih vratili, ali šta tu stoji?

TUŽILAC NAJS: Ovde se jasno daje do znanja da je to nespecifična i stara metoda pronalaženja tragova korišćenja vatrenog oružja. Zatim se kaže da pronalaženje nitrata na nekome, a to je ono čime se ovaj test bavi, nije specifična metoda i da ne znači da postoji prisustvo baruta. To je na strani od 9 od 14 u Dobričaninovom izveštaju. I možda treba i ovo da se spomene, u svetlu onoga šta optuženi kaže, da ti zaključci o testu nisu uključeni u nalaze, u njihov pismeni izveštaj. On ovde kaže da nisu imali vremena. Uostalom, sve o tome stoji u ovom paragrafu.

SUDIJA MEJ: U redu. Ali, u svakom slučaju, optuženi ima pravo da iznosi svoje teze svedoku.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, gospođo Ranta, vi kažete da test može da bude sumnjivog kvaliteta, jer je urađen dva dana kasnije. Međutim, vi ste izvodili zaključke na osnovu uviđaja, kako sami kažete, jednog koji je izvršen nakon osam meseci i drugog koji je izvršen nakon 14 meseci od događaja u Račku, a u međuvremenu mesto nije čuvano i ne zna se šta je bilo s njim. Je li tako? Uviđaj izvršen tek novembra, prvi za koji vi znate, a drugi posle nekoliko meseci ponovo.

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Žao mi je što moram da kažem da optuženi brka pitanja koja međusobno nisu relevantna. Kad govorimo o rezidualnoj analizi baruta, a to je ono o čemu je optuženi počeo da govori, želim da naglasim još jedanput da taj test nije specifičan za rezidualne ostatke baruta. Taj test može da pokaže prisutnost bilo koje oksidirajuće materije, ali nije specifičan za nitratne barute. Prema tome, bilo koja oksidirajuća materija može da da pozitivnu reakciju u parafinskom testu, kada se doda parafin, pa zatim boja. To je prvo šta treba da se kaže. A drugo, kad govorimo o uviđaju na licu mesta, to je zaista, kao što je optuženi rekao, izvršeno nekoliko meseci nakon uklanjanja tela. Međutim, ovde mi govorimo o jednoj sasvim različitoj vrsti istrage, govorimo o pretrazi terena na kojem su pronađeni leševi. Ja pretpostavljam da se taj teren nije previše promenio. Takođe, ovde govorimo o forenzičkim dokazima koji su pronađeni ispod površine zemlje, a među njima su meci, fragmenti metaka, čahure, prazni redenici i ljudsko tkivo, a to je ipak nešto sasvim drugačije od analize reziduuma baruta.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Molim vas samo da ubrzamo, na to ćemo doći. Da li se slažete sa ocenom vašeg kolege, Juha Rainino (Juha Rainino) se zove, koji je napisao svoju doktorsku disertaciju u kojoj kaže, kad je u pitanju Račak, da odgovor na mnoga pitanja je u političkim vodama i da se ne može očekivati odgovor od strane forenzičara? Evo ja ću vam citirati, to je strana 94 njegove disertacije koju imam ovde: "I zato, bez obzira na neka očekivanja, ključno političko pitanje u vezi sa incidentom u Račku..."

SUDIJA MEJ: Ko je taj gospodin kojeg sada citirate, neki doktor?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: "Juha Rainino, Department of Forensic Medicine, University of Helsinki, Finland".

SUDIJA MEJ: Kada je to bilo, imate li datum kada je ta disertacija napisana?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Helsinki 2002. godine, akademska disertacija odobrena od medicinskog fakulteta Helsinkija, treba biti izlagana za javnu diskusiju u auditorijumu Odeljenja za forenzičku nauku univerziteta Helsinki u 12.00, 4. oktobra 2002. Juha Rainino.

SUDIJA MEJ: Da li vam je poznata ova disertacija?

SVEDOK RANTA: Da, dobro mi je poznata, jer je doktor Juha Rainino bio jedan od članova forenzičkog tima stručnjaka Evropske unije, a ja sam koautor većine članaka koji su objavljeni u toj doktorskoj disertaciji. Prema tome, dobro mi je poznata.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa zato vas pitam. On kaže, da li se vi slažete, moje pitanje je bilo da li se vi slažete sa njegovim stavom, nisam smatrao da je sporno da je to taj lekar, doktor, da je to disertacija poznata svedokinji, on kaže: "I zato, bez obzira na neka početna očekivanja, na ključno političko pitanje incidenta u Račku nije moglo da se odgovori na osnovu nalaza obdukcija. Bilo kakav pokušaj da se tako nešto učini završio bi slabom ocenom".

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Ja mislim da je to već objašnjeno u ovom unakrsnom ispitivanju. Forenzički dokazi kao takvi nemaju veze sa politikom.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Lekari iz finskog tima objavili su stručni članak, vi znate za taj članak nadam se, to je ovaj Juha Rainino i Pentila (Matti Pentila), Fakultet za forenzičku medicinu Helsinškog univerziteta, 15. februara 2001. godine.

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Da, poznat mi je taj članak. Ako se dobro sećam, to je jedan od prvih članaka u disertaciji.

SUDIJA MEJ: Ako je to isti članak, mislim da ga imamo ovde. To je dokazni predmet D-2 označen samo za identifikaciju.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Samo da vam citiram, na osmoj strani njihovog članka oni kažu isto: "Odluke vezane za događaje, njihove političke i moralne indikacije ili veze žrtava sa političkom ili drugom organizacijom su pitanja koja su van dometa forenzičke nauke. Ovo bi trebalo da uvide vlasti, kao i sami forenzički naučnici". Nadam se da to nije sporno.

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Pre nego što nastavimo, dokazni predmet Odbrane broj 2 označen za identifikaciju je članak profesora Dobričanina i njegovih saradnika.

SUDIJA MEJ: Možda smo napravili grešku. Možda ovde govorimo o nekom drugom članku. Gospodine Miloševiću, pročitali ste taj deo i šta sad želite od svedokinje?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dakle, ne može se, koliko ja razumem ovo, na osnovu vaše analize utvrđivati jesu li to bili, da možete da tvrdite da su to bili civili?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Žao mi je, ja nemam ovde članak o kojem govori optuženi, ali prepoznajem formulaciju: "Ovo bi trebalo da uvide vlasti, kao i sami forenzički naučnici", jer je to diskusija koja već duže vremena teče na našem odeljenju.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, pošto je vaša glavna tvrdnja da su ti ljudi tu streljani, dakle, da li sam dobro razumeo to?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Ja nikada nisam koristila reč "streljani". Ja sam samo rekla da su oni najverovatnije ubijeni na mestu na kojem su pronađeni. To je tekst iz saopštenja za štampu od 17. marta.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, ali ako je bilo nekog takvog, molim vas, skrećem vam pažnju na ovaj isti članak na strani 5.

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Žao mi je, ali ja taj članak nemam pred sobom.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da vam citiram rečenicu, pa ćete se vi setiti, da vam potvrdim ili odbacite ovo šta ovde piše, ja citiram njihov članak. To je pod podnaslovom "Kombinacija povreda od vatrenog oružja" (Combination of Gunshot Injuries), grafik broj 4...

SUDIJA MEJ: Ako želite o tome da razgovarate, svedokinja mora da dobije kopiju. Izgleda da je mi ovde nemamo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Ja samo čitam rečenicu, svedokinja će se setiti toga, jer je sigurno čitala pošto se time...

SUDIJA MEJ: Znam, ali ona ne može svega da se seti. Ima pravo da vidi dokument. Vi možete da ga pročitate, a onda možete da joj date dokument.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Naravno, samo sam želeo da prvo pročitam ovo, pa ću onda da ga dam svedokinji, nema nikakvih problema. Kaže se: "Broj rana iz vatrenog oružja varira od 1 do 20. U šest slučajeva postoji jedna rana, a u dva slučaja postoji više od 16 rana". Dakle, da li ovo, gospođo

Ranta, ukazuje da se tu radilo o borbama, neko je pogođen jednim metkom, a neko sa 16 metaka, tu nije moglo da se radi ni o kakvoj egzekuciji?

SUDIJA MEJ: Pre nego što odgovorite, morate da vidite dokument. Gospodine Miloševiću, dajte svedokinji da vidi dokument.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Samo još da dodam da se ovde kaže: "Detaljna balistička analiza nije mogla biti sprovedena od strane UFET", to je skraćenica za vaš tim. Evo pogledajte, pogledajte ovaj izveštaj. Nadam se da ćete ga prepoznati. Ja sam čak obeležio neke od ovih citata, odnosno sve koje sam vam pročitao, a neke nisam stigao ni da vam pročitam, ali moram da štedim vreme.

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: U odgovoru na vaše pitanje o broju rana iz vatrenog oružja mogu da kažem da ste vi samo ponovili zaključak iz izveštaja o obdukciji. A izveštaj o obdukciji, kao što sam već ranije istakla, ne daje dovoljno informacija da se odgovori na pitanje pod kojim su okolnostima ti ljudi izgubili život. Izveštaj o obdukciji govori samo o načinu smrti, dakle da su ustreljeni, a ne i o okolnostima u kojima se to dogodilo.

SUDIJA MEJ: Postoji još jedan pasus koji je optuženi spomenuo: "Tim Evropske unije nije mogao da sprovede analizu", možda ste označili te pasuse. Ako ne možete da pronađete, samo recite.

SVEDOK RANTA: Ovaj članak ograničen je samo na nalaze obdukcije i tu stoji da tim Evropske unije nije mogao da sprovede detaljnu balističku analizu. Da, to je tačno. Za vreme obdukcija moji istražitelji su imali ograničen pristup forenzičkom materijalu koji je pronađen i uklonjen tokom autopsija. Pristup tom materijalu imali su samo istražitelji Okružnog suda u Prištini. Zato mi nismo uspeli da snimimo kvalitetne fotografije, na primer, svih metaka i zbog toga je veoma teško uporediti fotografije snimljene tokom obdukcija sa fotografijama forenzičkog materijala pronađenog na licu mesta tokom istrage. Ali, ja sam u svojoj izjavi već rekla da se jedna takva fotografija može da uporedi, znači jedna fotografija obdukcije može da se uporedi sa identifikovanim obeležjima terena.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: E sada da vas pitam, gospođo Ranta, da pogledate i da stavimo na grafoskop, ovo je takođe iz disertacije ovog vašeg kolege, gde su prikazani uglovi pod kojima su pogođena...

SUDIJA MEJ: Vratite prvo, molim vas članak optuženom, pa da vidimo onda šta ima dalje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dakle, pogledajte pod kojim su sve uglovima iz visine na dole, spređa i tako dalje, iz svih mogućih uglova pogođeni ovi ljudi. I da li to ukazuje da su ti ljudi pogođeni u borbi ili ne ukazuje po vama?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Nema potrebe da mi to pokazujete, jer sam ja dala uputstva kako da se kompjuterskim programom naprave ove slike. Prema tome, dobro su mi poznate. Pitanje o ulaznim uglovima projektila mislim da se veoma jasno obrađuje u samom članku, gde stoji da bez daljih informacija o okolnostima smrti kategorizacija okolnosti smrti nije moguća.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dakle, kategorizacija okolnosti smrti nije moguća na osnovu forenzičke analize. Jesam li vas dobro razumeo, gospođo Ranta?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Kategorizacija načina na koji je došlo do smrti ne može da se utvrdi na način na koji to predviđa Svetska zdravstvena organizacija (WHO, World Health Organization).

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Vi ste govorili o uviđaju, dakle, koji se vrši posle mnogo meseci, a na osnovu koga dajete izveštaj, taj svoj novi, konačni izveštaj. Da li su tom uviđaju prisustvovali forenzički arheolozi da bi se prethodno utvrdilo da li je teren menjan, nabacivana zemlja, kopana i tako dalje?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Istraga na licu mesta sprovedena u novembru 1999. godine imala je za cilj da se istraže različite hipoteze u vezi smrti ovih ljudi o kojima smo razgovarali. Za nas kao naučni tim nije bilo važno da li ćemo nešto da pronađemo, jer i nedostatak dokaza takođe može da bude važan. Tu se radi o jednom sistematskom pristupu kojim se hipoteze isključuju jedna za drugom. Ja nisam mislila konkretno na forenzičke arheologe u vreme istrage na licu mesta, jer smo mi tada još uvek radili kao tim forenzičkih stručnjaka Evropske unije. U vreme kad smo sproveli tu istragu među nama nije bilo forenzičkog arheologa.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Hvala, to sam vas pitao. Znači, uviđaj, događaj se dogodio januara, uviđaj je bio novembra, to je tačno deset meseci. Je li vam poznato da niko nije obezbeđivao taj teren tih deset meseci i da,

prema tome, niko ne može da garantuje da je ono gde ste vršili uviđaj bilo baš tako i u vreme kad se događaj dogodio? Je li tačno to, gospođo Ranta?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Mi smo imali prilike da uporedimo fotografske dokaze mesta sa kojih su uzeta tela u januaru 1999. godine sa onim šta se istražilo na licu mesta u novembru.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Pošto smo to razjasnili, recite mi, molim vas, pošto vi na strani 9, pod "J" u vašoj izjavi govorite o tragovima na licu mesta koji su pronađeni nakon ispitivanja zemljišta i okoline, a to znači posle deset meseci, posle deset meseci nađeno je ono šta nije viđeno onog prvog dana. Doduše, prvog dana nisu viđeni ni leševi tu, nego tek kada je Voker došao sa 30 novinara, i ono šta nije nađeno prvog dana, nađeno je posle deset meseci. Da li je tačno da se vi u stvari kod tih tragova bavite poslom za koji niste kompetentni, jer je ovo posao rezervisan isključivo za balističare i sudsko-medicinske arheologe i stručnjake bliske ovoj oblasti?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Oprostite, nisam u potpunosti shvatila u čemu je poenta. Htela bih da vas uputim na izveštaj sa lica mesta, to je strana 9 u izveštaju, istražnom izveštaju koji je dostavljen Međunarodnom sudu. Ako sam dobro shvatila, ovaj dokument je zaveden u spis predmeta. Jesam li u pravu, gospodine tužioče? Jesam.

TUŽILAC NAJS: Jeste, to je deo spisa, naći ćemo reference.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, moje pitanje onda glasi, sobzirom da, dakle, ovo nije vaš posao već posao balističara i forenzičkih arheologa, otkud vam smelost da tvrdite da se radi o civilima i da je mesto ubistva upravo taj jarak, pa čak tvrdite da su ljudi ubijeni iz neposredne blizine? Kako možete to da tvrdite?

SUDIJA MEJ: Svedokinja je već odgovorila na to pitanje. Želite li nešto da dodate?

SVEDOK RANTA: Ja se nadam da će gospodin tužilac moći da pronađe dokument na koji se pozivam, jer je on deo spisa u ovom predmetu.

TUŽILAC NAJS: Mislim da se nalazi pod tabulatorom 12, drugog registratora, dokaznog predmeta 156. Budući da svedokinja do sada nije rekla šta je tačno...

SVEDOK RANTA: Ja sam se pozivala na stranu 9 izveštaja o uviđaju iz novembra 1999. godine.

SUDIJA MEJ: Da, ima li ona to?

SVEDOK RANTA: Da imam, ja imam svoj primerak.

SUDIJA MEJ: Imate?

SVEDOK RANTA: Da, imam svoj primerak. Želim da naglasim ko su bili učesnici, ja kao vođa tima, a bilo je prisutno ukupno šest istražitelja forenzičara, jedan viši istražitelj i pet istražitelja, i njihovo stručno veštačenje se ovde navodi. Imali smo stručnjaka za topografiju, to znači veštaka koji je merio teren, zatim veštaka za dokumentaciju, balističara i još dva dodatna za dokumentaciju. Bio je to tim koji smo mi smatrali dovoljno stručnim da vodi uviđaj, odnosno istragu na licu mesta. Uključiti još forenzičkog arheologa, ja ne mislim da bi to doprinelo u smislu valjanosti istrage. Ja sam zapravo potpuno zaboravila da u svoju biografiju uključim činjenicu da sam tri leta provela radeći na arheološkim istraživanjima u Finskoj.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, gospođo Ranta, odgovorite mi, molim vas, na sledeće pitanje. Ako su projektili nađeni, iako pod sumnjivim okolnostima i to posle deset meseci u blizini tela ili neposredno ispod tela, ali onda to podrazumeva da su ti ljudi bili u ležećem, dakle u borbenom položaju, šta upućuje da su poginuli u borbi, jer kako bi se inače mogli projektili da nađu ispod tela. Naime, pitanje mi je, da li je tačno da je nemoguće da se projektili i njihovi delovi nalaze ispod tela neposredno ili u neposrednoj okolini, ako su osobe pogođene u stojećem položaju, jer takvi projektili nastavljaju put pri prolasku kroz telo u pravcu njihovog propulzivnog kretanja, pa bi se našli značajno dalje od tela, a vrlo često i mnogo dalje, do daljine njihovog teoretskog dometa, ako se u međuvremenu ne zaustave na nekoj prepreci? Je li to tako ili nije?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Ovo pitanje zavređuje predavanje od četiri do pet sati da bi se dobio potpun odgovor. Ono šta ja naglašavam još jednom je činjenica da mi nismo našli metke, odnosno delove metaka ispod tela, jer nismo bili tamo kada su isti nađeni. Mi samo spominjemo metke, delove metaka koji su uzeti ispod površine tla. Neki, na nekim od tih metaka su nađeni ostaci ljudskog tela, ljudskog tkiva. Meni je vrlo teško da shvatim

kako su ti meci, odnosno delovi metaka mogli prodreti u tlo da su bili ispaljeni sa udaljenosti od 100 do 200 metara, to je jednostavno nemoguće.

SUDIJA MEJ: Gospodine Miloševiću, vaše vreme je skoro isteklo. Imali ste skoro 45 minuta više nego što je planirano i stoga morate da završite u roku od dva minuta, i onda će amikusi da ispituju svedoka, pa ćemo da napravimo pauzu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Pa apsolutno je nemoguće da završim za dva minuta, gospodine Mej. Imam nekoliko još vrlo, vrlo važnih pitanja.

SUDIJA MEJ: U redu. Onda postavite dva od tih pitanja.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Pa ja imam još, evo sad ću vam reći, ja imam još 30 pitanja.

SUDIJA MEJ: U redu, odaberite dva koja smatrate najvažnijim.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ne mogu da ih odaberem, gospodine Mej, ići ću redom, jer ja ne mogu na taj način da postavljam stvari. Molim vas, navodite veći broj šaržera u neposrednoj blizini tela i pripisujete ih napadačima. Da li je realnije da bi to moglo pre da pripada ljudima koji su takođe bili borci i koji su u toj jaruzi, na njenom obodu kao u rovu čekali ili bili u zasedi? Kako bi napadači imali na tom mestu šaržere od oružja i tako dalje? Zar nije logičnije da se pripišu onima koji su se tu borili i koji su tu poginuli?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Ja nikada nisam govorila o tome ko su počinitelji i ko je otvorio vatru iz tog oružja. Sve šta sam ja ikada rekla je da smo mi pronašli forenzički dokazni materijal u vidu metaka i fragmenata metaka i šaržera, odnosno čaura i da smo mi bili u stanju da ustanovimo poreklo municije i utvrdimo da je na nekim od tih metaka pronađeno ljudsko tkivo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospođo Ranta, vi dobro znate da ljudsko tkivo, pošto metak prodre u zemlju, zemlja ga očisti, a posle osam meseci to ljudsko tkivo ne bi moglo da bude, to je jedna besmislica, ali samo da vas pitam ...

SUDIJA MEJ: Samo trenutak, samo trenutak. Ako želite da pred jednog naučnika iznesete tvrdnju da je to besmisleno, to onda morate da učinite jasno. Gospođo Ranta, vama je sada rečeno da je ovo šta govorite besmisleno. Želite li na to da odgovorite? Ne, ne, sada pustite svedokinju da odgovori. Dobićete priliku za dodatno pitanje, ne brinite.

SVEDOK RANTA: Pozvala bih se na svoju izjavu koja je dostavljena svim stranama u postupku 20. februara 2003. godine. Mislim na stranu 11 izjave gde se detaljno opisujem proces uzimanja tragova ljudskog tkiva i to ispod površine tla, na mestu gde je jedna žrtva RA-24-7021F uklonjena u januaru. Takođe se pozivam na obdukcijski izveštaj te žrtve, uključujući i šematski prikaz ulazne i izlazne rane i fotografije verifikatora OEBS-a snimljene tokom obdukcije. Mi smo uspeli da uzmemo DNK sa jedne vilice i uporedili smo je sa DNK žrtve i pokazalo se da se DNK poklapa. Drugi ljudski materijal koji sam spomenula je meko tkivo. Mi smo uložili sve napore da uzmemo DNK iz tog tkiva, o čemu detaljno govorim u svojoj izjavi i kažem da, na žalost, nismo uspeli da izdvojimo DNK i dajem moguća objašnjenja za to. Koliko je meni poznato, ovo je prvi put da su uopšte učinjeni takvi pokušaji. E sad, da li je, naučno gledajući, to besmisleno, ja lično mislim da takva izjava ne može da bude opravdana. Naučno gledajući, ja mislim da naučnik mora da učini sve šta je u njegovoj ili njenoj moći da izvrši zadatak koji mu je poveren i to je ono šta smo mi u ovom slučaju učinili. Mi vrlo dobro znamo da raspadanje ljudskog tela zavisi od čitavog niza faktora, vlažnosti tla, promene temperature, "pH" vrednosti tla i tako dalje i tako dalje. Ali ja mislim da je bilo ispravno da se pokuša sve šta je bilo moguće da se učini sa ovim delimično raspadnutim mekim ljudskim tkivom da se dobije DNK.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da, ali vi govorite načelno o pokušaju koji je neuspeo? Je li tako, gospođo Ranta? Nije bio uspešan.

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Nije bio uspešan tom prilikom. I ja sam takođe dala razloge zašto nije uspeo, i to su sve naučne činjenice koje sam iznela kao razloge, prisustvo enzimskih inhibitora, bez enzimskih inhibitora u mecima, verovatnoća DNK destrukcije zbog varirajuće temperature, i kao treće, enzimska aktivnost bakterija u zemlji. To su sve naučne činjenice.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa, mi ovde ne vodimo naučnu diskusiju, ali dobro. Gospodine Mej, postoji presuda od strane prištinskog suda

koji je sudio jednoj osobi, i sudija van Kren (Guy Van Craen) je bio umešan i Besim Keljmendi (Besim Kelmendi), predsednik veća, Agnesk Milart (Aagnieszka Klonowiecka-Milart) i tako dalje. To je bila neka internacionalna kreacija, i ja imam celu presudu ovde. Ali za vas, gospođo Ranta, imam pitanje, da li ste upoznati sa forenzičkim izveštajem koji je predat u okviru tog suđenja? Dr Piter Markštajn (Peter Markesten) je autor izveštaja u tom slučaju, i veoma precizno u presudi, 133. paragraf, kaže da tačna distanca sa koje je ispaljeno vatreno oružje ne može biti utvrđena. Tačna daljina nije mogla biti određena na osnovu autopsije. I onda kaže, u 165. paragrafu presude, da je Sud u Prištini odlučio, a kao što vidite, Sud je sastavljen od sudija različitih nacionalnosti, da Hajrizi Bajrami (Hajriz Bajrami) i Destan Rašitija (Destan Rashiti), Nazmi Mahmutija (Nazmi Mahmuti), ta tri čoveka, da je na njih pucano od strane pripadnika policija i to sa brda, južno od tog mesta, to jest sa poprilične razdaljine. E sad, ovo je dr Piter Markštajn, ne znam da li ste čuli za dr Pitera Markštajna, ja lično nisam, ali ...

SUDIJA MEJ: Gospodine Miloševiću, jako je teško da se sve ovo prati. Kao prvo, da li ovo ima bilo kakve veze sa Račkom?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Ima veze sa Račkom, jer gospođa Ranta tvrdi u njenom izveštaju da su ljudi bili ubijeni iz blizine, dok ova presuda, koja se odnosi na Račak, gde forenzčari eksperti još jednom, u ovom slučaju Piter Markštajn daje precizne zaključke o činjenici da se udaljenost sa koje je metak ispaljen ne može utvrditi. I za tri osobe, presuda u vezi sa tri osobe, je da je na njih pucala grupa policajaca koja je bila na nekom brdu i tako dalje, prema tome, ja ovo iznosim da osporim i tvrdnju da su ubijeni iz blizine, a da podržim ...

SUDIJA MEJ: Samo trenutak, samo trenutak, idemo redom. Ovo se tiče Račka, incidenta u Račku. Možemo li to tako da shvatimo?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Naravno, pa presuda se odnosi na, to je Okružni sud u Prištini i sudi u vezi sa Račkom.

SUDIJA MEJ: U redu. Znete li nešto o tome, doktor Ranta?

SVEDOK RANTA: Pitanje optuženog je bilo jesu li meni poznati ti forenzički izveštaji. Moram da kažem da ih nisam videla. Meni je bilo poznato da je

došlo do jednog suđenja pred Okružnim sudom u Prištini i takođe znam, odnosno upoznala sam forenzičara, stručnjaka koji se ovde spominje u Prištini.

(Pretno veće se savetuje)

SUDIJA MEJ: Pretpostavljam da to nemate na engleskom, samo na srpskom.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Daću vam, verovatno ima i na engleskom, jer su stranci sudili, moralo je da ide na engleskom. Niko od ovih stranaca ne zna srpski.

SUDIJA MEJ: Dobro, u redu. Možete li da nam ovde budete od pomoći, gospodine Najš?

TUŽILAC NAJS: Ne, u najmanju ruku ne sada, ali možda mogu da pogledam i istražim stvar.

SUDIJA MEJ: Molim vas. Dobro, sada ćemo da napravimo pauzu od 20 minuta. Gospodine Miloševiću, daćemo vam vremena da razjasnite ovu stvar. Ukoliko je moguće, nabavićemo presudu, vidićemo da li ona može da postane deo sudskog spisa, odnosno dokazni predmet, ako nema nikakvih prigovora i dobićete onda još 10 minuta, jer je ovo važan incident za vas, ali nećemo da idemo dalje od toga. Gospodine Tapuševiću, imate li pitanja?

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ: Časni sudije, ja bih vas molio, ja mislim da mogu da budem, skromno kazano, od dobre koristi za Sud i baviću se samo stručnim pitanjima. Ja bih vas molio, ako budete mogli, i meni malo znatnije vreme da ostavite. Ja ću se truditi da budem vrlo, što kraći.

SUDIJA MEJ: Dobro. Pauza od 20 minuta.

(pauza)

SUDIJA MEJ: Izvolite, gospodine Najs.

TUŽILAC NAJS: Pronašli smo transkript suđenja na engleskom jeziku. Mogu li da objasnim situaciju sa osvrtanjem na dokaz koji već imate, to je dokazni predmet 94, tabulator 73. Ako ovo budem stavio na ELMO, odmah ćete shvatiti o čemu se radi. Suđenje je imalo veze sa smrću, setićete se ovog dokaznog materijala, izložen je od strane generala Drenenkijevića (Karol John Drewienkiewicz), ja mislim. I stavio sam na njega crvenu nalepnicu, ona označava jarak. Žrtva na ovom suđenju za ubistvo je bila Hajrizi Bajrami setićete se da ova mapa ima oznaku sa leve strane, i pored crvene nalepnice sa leve strane videćete na ključu ime žrtve Hajrizi Bajrami, i mesto gde je on ubijen nije uopšte bio jarak. To je još dole, ispod crvene nalepnice, na mestu broj 2, i mislim da je to broj 3 broja 2. Stoga, na koji god dokazni materijal na koji se optuženi oslanja, to nema nikakve veze sa jarkom. Našao sam, ustvari, tačnije, oni koji mi pomažu su pronašli sa velikom brzinom i efikasnošću ne samo transkript već i dokazni materijal Pitera Markštajna, i mislim da je to osoba koja nas zanima. Nisam još našao njegov izveštaj i u ovom trenutku, gledajući transkript njegovog iskaza, ne mogu da pronađem paragraf koji je pomenuo optuženi. Nastaviću da tražim.

SUDIJA MEJ: Izvolite, gospodine Miloševiću, imate još 10 minuta. Da li želite da postavite još neko pitanje o ovome? Ukoliko bude potrebno možemo da razmotrimo mogućnost da uvrstimo zapisnik sa suđenja i presudu u spis.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ja sam ovde citirao tačku 133 presude gde kaže : "Tačna razdaljina ispaljivanja nije se mogla utvrditi na osnovu obdukcije", a ovo na šta se osvrtao gospodin Najs odnosi se na tačku 165, gde se kaže da su sa brda Vrela. Prema tome, da tu ne menjamo tezu. Molim vas, gospodo Ranta, pošto vi govorite o toj pucnjava iz blizine, šta se, ovaj vaš kolega kaže, ne može da utvrdi, vi osim toga govorite na strani 13 svoje izjave u vezi sa municijom pronađenom tokom istrage, to je tačka 8, verovatno podtačka 8, ali je na strani 13 izjave, kažete jugoslovenski proizvođač, pa prvo navodite "IK - Igman Zavod Konjic". Da li je vama poznato da se Konjic nalazi u Bosni i Hercegovini i da je to grad koji nije bio pod kontrolom Republike Srpske sve vreme ratnih sukoba? A drugo, da li vam je poznato, da li vam je poznato da su na razne načine, između ostal-

ih načina i plačkanjem, zaplenom i tako dalje, pripadnici terorističke organizacije UČK dolazili do i koristili municiju jugoslovenske proizvodnje? Prema tome, da li se uopšte može na osnovu ovoga tvrditi da su ta zrna ispaljena od strane jugoslovenskih, odnosno srpskih policajaca na osnovu ovoga šta kažete, "proizvođači municije koja je nađena na licu mesta "Igman Konjic" u Bosni i Hercegovini i "Prvi partizan" Titovo Užice"?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Kad je reč o tački 8, ja tu samo navodim da municija koja je pronađena dolazi iz te dve fabrike. Ako pogledamo detaljno godinu proizvodnje, odnosno punjenja čaura koja je odštampana na svim čaurama vidimo da se radi o jednom širokom rasponu godina proizvodnje. Prema tome, ja ni jednom rečju ne govorim o ratu, niti da je to bilo u vreme rata. To je tek način na koji se balistički stručnjak osvrnuo na raniji izveštaj koji je podnešen ovome Sudu kao dodatak našim rezultatima sa mesta uviđaja. Što se tiče tačne lokacije ovih fabrika proizvođača, nisam se trudila da ih lociram. I nisam donosila nikakve zaključke o tome ko je ispalio te metke. Nikada nisam naznačila počinioca ili počiniocice ni u jednom od tih slučajeva, jer bi takav komentar bio, to ne bi bilo prikladno zato što mi nismo bili zaduženi da istražujemo odgovornost i pitanje krivice. Naš mandat je bio da istražimo smrt ljudi koji su ubijeni.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Vrlo dobro. E sad, kažite mi, jer je ovo pitanje koje se odnosi direktno na vašu profesiju, kako objašnjavate sledeći fenomen. Neka od tela koja su nađena u jarku, ona koja vi spominjete, da su ona bila okrenuta leđima ka zemlji i da su imali delimično izdignute ruke i noge koje su još i bile savijene. One su bile u vazduhu. Kako to objašnjavate? Zar to ne upućuje da su njihova tela bila donešena sa neke druge lokacije i stavljena na to mesto? Da ili ne?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Ja samo upućujem na fotografske dokaze koje je napravio OEBS na dan pronalaženja tela. I to je bila osnova za našu dokumentaciju. Nisam govorila o poziciji tela u vezi sa nekom drugom mogućnošću u kojoj bi tela bila okrenuta da bi im se videla lica. To je sve šta sam rekla.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: U redu. Ali oni kažu da je na mestu, čak da su nalazi sa mesta događaja i projektili poređeni sa fotografijama koje su načinjene od strane finskih eksperata za vreme autopsije, zar ne?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Koristili smo fotografije OEBS-a, i to je bila osnova naših istraživanja, a imali smo i naše izveštaje sa autopsija da bi mogli da poredimo putanje metaka na osnovu toga, to je sve.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: U redu, ali pretpostavljam da znate, jer ste forenzički ekspert, da ne postoje fotografije koje mogu biti korišćene za balistička poređenja i korelacije i identifikacije metaka, projektila ili oružja?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Fotografije koje je načinio OEBS su korišćene da lokalizuju, da utvrde približnu lokaciju svakog leša u vreme njihovog pronalaženja. A kada smo mi pravili našu terensku istragu, površina koju smo mi pretražili i prešli metalnim detektorima je bila mnogo veća, nekih 170 metara u širinu. I ako mislimo na vađenje leševa iz jarka, oni su nađeni na nekoj dužini od 65 metara, ako se tačno sećam. Širina terena koji smo mi pretražili je varirala od 30 do 60 metara, u zavisnosti od uzvišenja jarka.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: U redu. I vi ste, da li znate nešto o nalazima balističkih eksperata koja su pominjana u presudi koju sam citirao malopre? I taj paragraf 140, ili predmet 140, to se tu nalazi. I oni kažu da su pojedinačne povrede mogle da nastanu od rikošeta metaka, koje mogu da izazove telesne povrede kakve su primećene.

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Ako mislimo na kvalitet zemljišta u jarku, postoji stvarna opasnost od rikošeta. U vezi sa rezultatima sa terenske istrage, htela bih da naglasim da mi samo pričamo o mecima i fragmentima metaka koji su otkriveni ispod zemljine površine, ponekad sa delovima ljudske materije. Mislim da rikošet ne može da se dogodi na taj način.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ali pre nekoliko trenutaka, shvatio sam da niste utvrdili da li je to bilo ljudsko tkivo, ali da ste pokušali, kao naučni izazov, da dođete do tog rezultata, ali je taj pokušaj propao. To sam od vas shvatio. Da li je to tačno ili ne?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Pokušaj da se izvuče pojačana DNK za DNK-a analizu je bio neuspešan.

SUDIJA MEJ: Gospodine Miloševiću, moramo sada da završimo ispitivanje. Možete da postavite još dva pitanja.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, gospodine Mej, jedno pitanje ću prvo da postavim vama. Pošto je gospođa Ranta ugradila u svoj nalaz rezultate tih naknadnih uviđaja koji su se desili posle osam i posle 14 meseci, a ja izveštaje o tim uviđajima nisam dobio, da mi odgovorite kada ja mogu, pošto je gospođa Ranta te izveštaje ugradila u svoj izveštaj, da

unakrsno ispitam svedokinju o tim izveštajima koje je ona ugradila u taj svoj izveštaj, ili ako ne mogu nju, koga bih ja to onda trebalo unakrsno da ispitam u vezi sa tim naknadnim uviđajima izvršenim posle deset i 14 meseci?

SUDIJA MEJ: Gospođo Ranta, da li smo mi dobili sve izveštaje koje ste vi napravili? Da li su svi ti izveštaji predati Tužilaštvu?

SVEDOK RANTA: Ja sam predala izveštaj sa istrage na licu mesta iz novembra 1999. godine i marta 2000. godine. To su rezultati na koje se pozivam u mojoj pismenoj izjavi koju sam dostavila Sudu.

SUDIJA MEJ: Svi ti dokumenti su postali ili dokazni predmet ili su bili obelodanjeni. Možemo li to da potvrdite?

TUŽILAC NAJS: Registrator ima naslov "Izveštaj o istraživanjima na licu mesta iz novembra 1999. godine". Dakle, registrator 2, tabulator 12.

SUDIJA MEJ: To je dokazni predmet 156, dakle to jeste deo spisa već neko vreme. Ako želite da postavite još dva pitanja možete to da učinite, gospodine Miloševiću. Sa tim ćete imati sve zajedno više od dva sata unakrsnog ispitivanja.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Da, ali pošto svedok, gospodine Mej, nije učestvovao u tim istragama na licu mesta, koga ja mogu da ispitam u vezi sa tim uviđajima?

SUDIJA MEJ: Ako želite u vezi nečega da vršite unakrsno ispitivanje možete da se sa takvom molbom nama da obratite i mi ćemo da je razmotrimo, ali dajte da završimo ispitivanje ove svedokinje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospođo Ranta, vi ste rekli u onoj svojoj izjavi da se ove radi o civilima. Da li vam je poznato, na primer, evo ovde imamo fotografiju, kako je UČK obeležila grob jednog od tih, po vama, civila gde se sasvim jasno vidi da je reč o pripadniku UČK, odnosno njihovom poginulom borcu?

SUDIJA MEJ: Svedokinja ne može da odgovori na to pitanje. Jeste li vi bili na tom groblju, jeste li videli te grobove?

SVEDOK RANTA: Časni Sude, ja sam obišla groblje u blizini Račka 2001. godine, ako se dobro sećam.

SUDIJA MEJ: Dobro, da vidimo šta želite da pokažete svedokinji.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Vi možete da vidite, a može i svedokinja da vidi, stavite na grafoskop.

SUDIJA MEJ: Šta je to? Dajte da vidimo šta to predstavlja kako bismo mogli da razumemo o čemu se radi?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Grob tog borca UČK-a koji je poginuo u Račku i koji je UČK-a obeležila vidno svojim znakom, njegovim imenom i datumom pogibije, 15. januar 1999. godine. To je jedan od tih civila, pošto se tvrdi da su to bili civili, odnosno nenaoružana lica.

SUDIJA MEJ: Ne sumnjam da možemo to da istražimo, jer niko i ne spori da su ubijeni neki pripadnici UČK, ali ne da su oni bili u jaruzi. Da vidimo šta kaže svedokinja. Doktor Ranta, jeste li vi ovo ikada videli?

SVEDOK RANTA: Ne, nisam. Ali ako dozvolite, časni Sude, nešto bih dodala. Optuženi je rekao: "Sobzirom da ja nisam učestvovala u istrazi na licu mesta", ja moram da odgovorim da ja jesam učestvovala u takvim istragama i u novembru 1999. i u martu 2000. godine i da sam ih planirala zajedno sa svojim istražiteljima.

SUDIJA MEJ: U redu. Hvala. Vratite fotografije. Gospodine Tapušковиću, izvolite.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Hvala, časne sudije. Zaista je teško sad se skoncentrisati i baviti se samo stručnim pitanjima, ali pokušaću. Gospođo Rante, vi ste u ovoj svojoj kratkoj radnoj biografiji izložili za, izložili stvari koje su vezane za vaša ekspertna znanja i koliko ja vidim ovde piše da ste vi doktor stomatologije, da ste bili mentor pet doktorskih disertacija iz oblasti medicinske genetike, zdravstva i oralne mikrobiologije. Je li tako?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Da.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Ja bih vas zamolio samo da mi kažete da li ste imali radove, ekspertske radove ili ekspertska znanja iz oblasti kriminalistike, balistike ili sudske medicine?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Ja sam objavljivala radove kako iz područja forenzičke arheologije, tako i sudske medicine, ali takođe i iz balistike iako nisam stručnjak za balistiku. Naime, bila sam koautor nekih od radova, a neki od njih su uključeni i o njima se raspravlja i danas ovde. Ja sam osim toga objavila još neke druge naučne radove koji se tiču moje ekspertize u vezi sa molekularnom biologijom, elektronskom mikroskopijom kao i neke radove koji se tiču međunarodnog humanitarnog prava.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: U vašoj izjavi koja se danas ovde razmatra i o kojoj se izjašnjavate vi ste se bavili pre svega poslovima koji su se ticali rada tima, kako ovde piše, opreme i pregovora uključujući i obezbeđenje neophodnih mera bezbednosti. Je li tako?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Kao vođa tima, imala sam čitav niz raznih zadataka tokom ove istrage.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Razumeo sam. Međutim, vidim iz vašeg izveštaja da konkretno, kako ste ovde napisali: "Predsedništvo Evropske unije ni u jednom trenutku nije izdalo nikakve instrukcije ni ovlašćenja za detaljnije kriminalističke istrage". Je li tako?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Da, tako je.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Da li je tačno da ste vi 30. januara 1999. godine, dakle petnaestak dana nakon samog događaja zatražili odobrenja jugoslovenskih vlasti da obidete mesto, ali da vas je sneg u tome sprečio, a da nije bilo nikakvih prepreka da to uradite?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Članovi tima su otišli u selo Račak u subotu, mislim da je to bio 30. januara, da, 1999. godine i kao što sam ranije istakla, da, padao je sneg.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: I zato niste mogli da obavite posao?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: To je bilo fizički nemoguće.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: A u vašem izveštaju od 17. marta 1999. godine o kome je ovde već bilo reči vi kažete sledeće, da li se

slažete da je to tačno šta ste tada izjavili? "Prvi ključni potez koji bi se normalno očekivao na bilo kojem mestu zločina", kažete, "bila bi izolacija lokacije i onemogućavanje pristupa neovlašćenim licima. Mesto zatim treba fotografisati i snimiti video kamerom, prikupiti sve eventualne dokaze te locirati i obeležiti žrtve na lokaciji. Ovaj potez bi takođe trebalo da obuhvati uzimanje uzoraka za analizu barutnih ostataka", i sad da ne čitam dalje. Iz tih razloga, obzirom da je to propušteno su možda izgubljene važne informacije na mestu, opet kažete, zločina. Da li se kažete sa takvim stavom da obzirom na to da nisu urađene sve neophodne stvari na licu mesta u pravcu istrage dovele možda do gubitka veoma važnih informacija?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Kao što sam već rekla, možda su se izgubile važne informacije na licu mesta i ja mogu jedino da ostanem pri tom svom komentaru.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Ja bih vas molio, obzirom na taj stav da pogledate, ja sam veoma ograničen vremenom, ja ću vam pokazati samo nekoliko fotografija, ovo je iz spisa Tužilaštva "Račak broj 1", tabulator broj 6, na kome se vidi otprilike 12 ljudi koji su izgubili, 12 osoba koje su izgubile život, ako biste mogli pogledajte samo ovu fotografiju, pa ću vam postaviti pitanje u vezi sa njom. Da li ste ikada videli ovu fotografiju?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Još jednom bih htela da napomenem da sam videla dosta fotografija sa ovim prizorom. Da li je to baš ta fotografija koju sam ja videla, ne mogu da vam kažem, ali prepoznajem sva tela koja su izložena ovde iz jarka. Sećam se da nisam videla ljude koji stoje iza, pri vrhu strane. Ja sam verovatno samo videla fotografiju sa nogama. Ali inače, da, poznata mi je.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Moje pitanje je sledeće, ovo su leševi koji su fotografisani tog dana na licu mesta. Pošto su tela podignuta i ako bi samo bili fotografisani pre toga, da li bi mogli danas da kažemo, zbog tragova krvi, da ne postoji sumnja da su ti isti ljudi iskrvarili na smrt tu? Ako pogledate fotografiju, ne možete videti nikakve tragove krvi oko leševa.

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Časni Sude, samo gledajući fotografiju ovog kvaliteta, ne želim da donosim bilo kakve zaključke ili sugestije u vezi prisustva ili odsustva krvi.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Možda me niste razumeli. Ono šta pokušavam da kažem je sledeće, ova fotografija je nešto na osnovu

čega, ako je optužnica tačna, nekih 12 ljudi je izgubilo život. Pošto su leševi dignuti tog dana, pošto su predstavnici OEBS-a bili tamo, ako bi mesto bilo fotografisano i ako bi svi oni bili pogođeni sa najmanje četiri ili pet metaka, da li bi mogli da vidimo situaciju ispod tela? Ali ovo nije učinjeno.

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Dolazimo do grešaka načinjenih u početnim trenucima istrage i ja sam takođe naznačila problem da tela nisu bila dokumentovana na licu mesta, da im nisu dati pojedinačni brojevi, kao i da nisu bila upakovana u pojedinačne vreće. Da je bilo policije na licu mesta, da je bilo ograničenja ulaska neautorizovanih lica, sve je moguće, ali danas, ovde, ne mogu da kažem da, verovatno bi fotografije prikazale prisustvo ili odsustvo krvi. Ono šta bih htela da napomenem sa ovim u vezi je da je ovo samo fotografija, i da ima nekoliko fotografija koje mogu da budu ispitane, fotografije koje su boljeg kvaliteta i postoji mogućnost utvrđivanja prisustva ili odsustva krvi. Jedan od razloga zbog kojih sam ja poslala svoje istražitelje u Račak kada smo imali kompletnu autopsiju završenu je bio da odu u jarak i da, ako je moguće, uzmu uzorke zemljišta. Zato što su ovi uzorci zemljišta, imajući u vidu da je bilo hladno, mogli su biti iskorišteni barem za pokušaj, naučni pokušaj da se izvuče pojačana DNK i ako je moguće da se uporedi sa uzorcima DNK koje smo dobili za vreme autopsija.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Još jedno pitanje u vezi sa ovim, i ako možete, molim vas, odgovorite, ako ne možete, onda tako i recite. Ima 12 leševa ljudi koji su izgubili živote. Nema krvi okolo. Znae kako se ljudska krv ponaša kada su ljudi pogođeni mecima. Ne možete videti tragove krvi okolo, a krv je trebala da se prospe na sve strane. Tragovi krvi bi trebali da budu na telu. Možete li da odgovorite na ovo?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Gospodine, ja bih htela da vas uputim na izveštaje autopsije gde postoji detaljna dokumentacija o odeći ovih ljudi na kojoj se vidi dosta zgrušene krvi. Ako uzmemo u obzir da su ovi ljudi na sebi imali nekoliko zimskih jakni, činjenica da se prolivena krv ovde ne vidi je, ja mislim, potpuno normalna. I kao što sam rekla, ovo može da bude potvrđeno iz individualnih autopsija ovih 12 ljudi.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Hvala vam. Ali molim vas, možda me niste razumeli, ali hvala vam. Ono na šta bih hteo da posebno obratite pažnju u ovim pitanjima, i mislim da bi ovo bilo veoma korisno za Pretresno veće, i sve je ovo u 1(L), paragraf 1(L) vašeg izveštaja od osam tačaka, posle kojeg ste vi zaključili da su ove stvari tačne. Ako kren-

emo od tačke 1, kažete da postoji veza između tela i metka, kao što ste rekli. Da li je ovo tačno?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Da krenem od tačke 1, mislite na stranu 11 u mom iskazu, pretpostavljam. Tu iznosim da su dva mandibularna molara pronađena u blizini tri metka.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Da. Da. U potpunosti se slažem. To je veoma tačno, i to prihvatam. Nemam komentara na to. Ali u tom slučaju, uspeali ste da utvrdite da je taj čovek izgubio život na tom mestu, da li je to tačno?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Kao što je navedeno kasnije u ovom izveštaju. Ja samo tražim tačnu formulaciju ovde.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Samo molim vas kažete da li je to tačno. To je sve šta tražim od vas. Ne disputiram ono šta ste vi naveli ovde.

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Navela sam da je ova konkretna žrtva bila upucana u jarku, imajući na umu da su rane nanесene za vreme života ili dok su ljudi bili i dalje živi ili na samrti.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Ali u tački 2, vi prelazite na pretpostavku. Vi poredite metak u telu čoveka koji je izgubio život i metke koji su kasnije nađeni prilikom uviđaja. Dakle, ne uspostavlja se direktna veza između metka i, metka koji je nađen u telu i metka koji je nađen mnogo kasnije, nego je metak sličan onim mecima koji su nađeni kasnije.

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Ove detaljne informacije uvrštene su u izveštaj o uviđaju koji je zaveden u spis ovog predmeta. Reč je o prilogu broj 6, pod naslovom "Komparativna balistika" (Comparative Ballistics). Kao što sam već ranije naglasila, meci su bili u posedu isključivo istražnog sudije, odnosno istražitelja iz njene kancelarije tako da smo mi jedino mogli da fotografišemo te metke. Ti meci koji su...

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Gospođo Ranta, ja ne disputiram ono šta ste vi izjavili ovde. Molim, ja moram da vodim računa o vremenu. Ja polazim od toga da vi ovde niste uspostavili direktnu vezu između metaka koji su nađeni kasnije na licu mesta i metka koji je nađen u telu nego na posredan način, oni su nađeni kasnije i slični su onom metku koji je nađen u telu. Je li tako ili nije tako?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Meci su imali iste oznake, oznake koje su mogle da se identifikuju i to poređenje su izvršili naši balistički stručnjaci.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Ja vas to i pitam i ja vas molim samo mi potvrdite, ja ne sporim to. Dakle, u dva slučaja ste napravili takvu usporedbu. Sad imate tačku 3, 4 i 5, to su isto samo neke stvari koje su vezane za neke vaše pretpostavke da sad imamo dve osobe i ovamo više ne možemo da govorimo o tome da ste vi na direktan način utvrdili vezu između metaka koji su nađeni u telu i tragova koji su nađeni na licu mesta.

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Oprostite, da li vi govorite od tački 3, o vitalitetu rana?

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Ja to, ja to ne osporavam, ali iz toga se ne vidi ništa konkretno vezano za nekoga ko bi mogao izgubiti život na licu mesta sem da su rane bile zaživotne.

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: To...

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Nemam prevod.

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: To je jedan opšti zaključak iz obdukcija, a odnosi se na jednu od hipoteza o kojoj smo danas raspravljali, a to je mogućnost inscenacije.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: I tačke 4 i 5 je takođe nešto šta je vezano za hipoteze. Je li tako?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Tačke 4 i 5, tu se samo kaže da možemo da pogledamo distribuciju razmeštaja metaka i fragmenata metaka koji su uzeti u novembru 1999. godine, a u tački 5 distribuciju čaura koje su uzete iz jarka. To je rezultat naše istrage.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: E sad, sve sam ovo pitao zbog onoga što bih hteo da pitam u vezi vaših navoda iz tačke 6 i 7. Tu se radi o ljudima koji su izgubili život u selu. Je li tako? Oni nemaju veze sa jarugom.

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Tako je.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Da li su to ove tri osobe koje se vide na ovoj fotografiji? One su, sve tri su zajedno.

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Odgovor je da.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Da li su, pogledajte sada ovu drugu fotografiju, oni su svi zajedno, a na ovoj drugoj fotografiji, obeleženi tačno sa ovim oznakama koje vi imate u vašem izveštaju, oni su razdvojeni i to je bogami prilično rastojanje između njih. Jesu li to tri iste osobe?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Mislim da jesu, da.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Kako objašnjavate onda da je moguće ovakvo pomeranje, a vi ste rekli u svom izveštaju da nije bilo nikakvih tragova za bilo kakve znake nameštanja, kako ste ovde rekli?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Časni Sude, fotografija koja mi je prva prikazana, mislim na ovu ovde, je fotografija koju smo mi koristili u našoj dokumentaciji i našim naknadnim istragama lica mesta. Lice mesta je teorijski prikazano ovde, a kao referentne tačke koristio se položaj ovih triju žrtava.

SUDIJA MEJ: A pokušaj inscenacije?

SVEDOK RANTA: Sasvim je jasno da su u jednom trenutku ova gornja tela pomerena. Ja ne znam ko je snimio ovu fotografiju, ali kao što sam rekla, mi smo koristili ovu, ovu koja mi je prva pokazana, jer je to deo dokumentacije OEBS-a koja nam je predata.

SUDIJA MEJ: U svakom slučaju, nije reč o jaruzi već o nekoj drugoj lokaciji unutar sela?

SVEDOK RANTA: Lokacija se nalazi vrlo blizu sela, ali ne u samom selu.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Sledeće šta ste već ovde objašnjavali tiče se vremena u kome su ti ljudi možda izgubili živote i vi ste rekli da je to približno isto vreme. Međutim, vi ste u vašem izveštaju napisali, u vašem izveštaju od 17. marta 1999. godine: "Najviše šta se može reći jeste da izgleda da su žrtve umrle približno u isto vreme". Približno u isto vreme.

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Da.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Ako ste tada tako kazali, da li bi mogli sada da mi odgovorite na pitanje, obzirom na vreme kad su vršene obdukcije, to šta je rečeno ovde: "Najviše šta se može reći jeste da su živote izgubili približno u isto vreme" koje bi to približno isto vreme bilo? Da

li u okviru jednoga dana, u okviru nekoliko sati i da li uopšte možete da odredite to približno najtačnije vreme?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Ne, ne mogu.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Časne sudije, evo ja ću brzo završiti. Ja moram na jedno pitanje da se vratim i neka mi bude dopušteno da vam ovde kažem nešto šta je vezano za praksu pred jugoslovenskim pravosuđem kad su u pitanju krivična dela iz oblasti krvnih delikata. Dopustite mi da vam kažem da se ovim poslom advokatskim bavim četrdesetak godina i da sam učestvovao u odbranama na stotine ubistava, neka to bude pretenciozno. Ni u jednom od slučajeva nije bilo, a da nije vađena parafinska, da nije skidana parafinska rukavica. I kad se parafinska rukavica, kako je to rađeno kod nas, skine, onda je to neoboriv dokaz da je onaj ko je optužen za ubistvo izvršio ubistvo. To je prvi dokaz koji se tamo izvodi. Ja bih vas zato hteo da pitam, na stranu to šta je negde na drugim mestima parafinska rukavica izašla iz upotrebe, ali ako su vam najugledniji eksperti jugoslovenske sudske medicine kazali da su skinuli parafinsku rukavicu i da je u 37 slučajeva od 40 slučajeva bilo tragova barutnih čestica na rukama, zašto se niste pozabavili tim problemom i uneli ga na neki način u svoj izveštaj, jer to tvrde ljudi koji su zakleti sudski veštaci?

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Mi smo ovde raspravljali analizu barutnih ostataka i to nadugačko. Ja sam spomenula neke udžbenike i kao što sam već rekla, bila sam veoma iznenađena kad sam čula da se parafinske rukavice još uvek koriste. Kao što ste i vi sami istakli, gospodine, ta se metoda koristila i još uvek se koristi u Jugoslaviji. Ali kao što sam već rekla, ta metoda nema nikakve naučne vrednosti i upućujem vas na savremene udžbenike. I sobzirom da je Interpol napustio korišćenje ovog testa još 1968. godine, ako se dobro sećam, toplo bih preporučila da se svaki test koji se sada koristi u vašoj zemlji na barutne ostatke ponovo preispita.

TUŽILAC NAJS: Časni Sude, ponekad postoje rizici kada advokat izražava mišljenje o činjenicama i ja sam već unapred razmišljao da li bi možda ovaj dokument koji držim u ruci bio od neke pomoći. U svetlu onoga šta je rekao gospodin Tapušковиć, moram da vam kažem da smo prošle godine poslali zahtev za pomoć Saveznoj Republici Jugoslaviji o njihovom korišćenju parafinskog testa. Oni su nam odgovorili, taj odgovor ima tri strane, ja ga imam ovde pred sobom i možda želite da ga pogledate. Između ostalog, oni kažu da u konkretnoj situaciji u Račku nije bilo uslova da se proveri

da li je pozitívni test proistekao iz kontaminacije. Šta je još važnije, oni kažu i da je test sproveden u skladu sa kriterijumima opisanim u svim forenzičkim udžbenicima u svetu i svaki put je naglašeno da taj test nema vrednost definitivnog zaključka nego tek indicije.

SUDIJA MEJ: Gospodin Tapušковиć ne može da svedoči. Ako on želi da saslušamo njegov iskaz, moraće da sedne na mesto za svedoke. Mi ne možemo da primimo na znanje ono šta je on rekao u vezi sa tim. Naravno, ukoliko on želi da iznosi razne tvrdnje, on to može da učini, kao što tvrdi da je to test koji se tamo koristi. Možda bismo mogli da razmotrimo taj dokument ukoliko vi u jednom trenutku odlučite da nam ga podnesete. Ali najbolje je da sada idemo dalje. Mi sa ovom svedokinjom moramo da završimo danas.

TUŽILAC NAJS: Napravićemo kopije.

SUDIJA MEJ: Potrudimo se da završimo ovo, gospodine Tapušковиću.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ: Hoću, časni Sude. To je moja tvrdnja, ja sam samo pitao zašto veštaci finskog tima takvu jednu informaciju nisu razmotrili. Ja nisam rekao da sam ja u pravu, ja ništa drugo ne tvrdim, časni Sude.

SUDIJA MEJ: Da, shvatili smo, da. Dobili ste odgovor.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Završiću sa pitanjem vezanim za ovo što se tiče izveštaja od 17. marta, gde se kaže da nije bilo amblema niti bilo kakvih oznaka koji bi ukazivali na to da se radi o osobama koje su učestvovala u borbama i da nije bilo znakova da su te osobe bile išta drugo do nenaoružani civili. Časne sudije, ja bih pitao gospođu Rantu, pošto je sve pregledala temeljno, imam informacije u slučaju 24 osobe, ima dokaza o onome šta su nosili. Nosili su tri ili četiri sloja odeće, na donjim i gornjim delovima tela. Znači, to su te 24 osobe. Izabrao sam samo nekoliko, i želeo bih da gospođa Ranta pogleda samo jedan slučaj. Ovo je dokazni predmet RA-37-004F koji prikazuje šta je ova osoba nosila i da li to možda izaziva sumnju. Bila je ogrlica sa UČK grbom. Da li je ona videla ovo, pošto nije mogla da utvrdi da li je ova osoba pripadala ovoj organizaciji? Ima po četiri ili pet slojeva odeće na donjem i gornjem delu tela.

Zar ovo nije izazvalo neku sumnju? Zar to ne pokazuje da su ovi ljudi dosta vremena provodili ispred svojih kuća, možda u rovovima i možda su tako morali da se oblače zbog okolnosti u kojima su živeli? Takođe i pojas sa municijom.

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Izvinite? Pojas sa municijom?

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Da. Sa grbom UČK takođe.

SVEDOK RANTA – ODGOVOR: Časni Sude, ja nisam upoznata sa ukrasima i oznakama koje su nosili članovi UČK ili bilo ko drugi. Meni to ništa ne znači, to su samo ukrasi. Što se tiče, takođe ste pomenuli i pojas sa municijom...

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Molim vas, pogledajte sve na ovim fotografijama. Ne želim da komentarišem. Ali možete da vidite da ovaj čovek nosi pet slojeva odeće na gornjem delu tela, i nešto slično na donjem. Da li se tako oblači osoba koja živi kod kuće? I ako izađu samo ako se nešto desi, šta se desilo u ovom slučaju?

SUDIJA MEJ: Ovo nije stvar za eksperta. To je stvar za nas. To će postati deo dokaznog materijala i mi ćemo morati da ih razmotrimo kad dođe vreme za razmatranje.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Časne sudije, setićete se da sam ja dva zadnja svedoka u vezi Račka pitao u vezi toga kako su izašli iz svojih kuća. Oni su vam ovde odgovorili da su izašli onako kako su bili došli i u ovu sudnicu. Moje pitanje je da li ovakvo oblačenje ukazuje na to da neko dugo izbiva izvan svoje kuće, najčešće u tom odelu i spava, dakle da živi u rovovima i u planini obzirom na situaciju u kojoj se nalazi. Da li to izaziva sumnju u odnosu na to ili ne?

SUDIJA MEJ: Da, da, hvala. Čuli smo vaše argumente, gospodine Tapušковиću. Kad za to dođe vreme, možete da ih ponovo postavite. Hvala. Doktorka Ranta, sudija Kvon ima neka pitanja za vas.

SUDIJA KVON: Doktore Ranta, već ste potvrdili da ste nemačkoj televiziji rekli: "U to vreme Račak je bio uporište UČK-a. Ubeđena sam da postoji dovoljno informacija koje govore da su se u selu vodile borbe između UČK-a i srpske vojske. To mi je i bilo rečeno". Recite mi, kako ste to saznali, gde i kada i ko vam je to rekao?

SVEDOK RANTA: U vreme kad se dogodio incident u Račku bila sam u Helsinkiju. Sa mnom je stupilo u kontakt nekoliko ljudi koji su mi dali neke informacije. Sećam se da sam u petak 15. januara 1999. godine, da sam tada prvi put čula za žrtve u Račku. Ako se dobro sećam, to su bili službeni izveštaji OEBS-a a bilo je i izveštaja Informacijone kancelarije, ja sada ne mogu da vam dam tačan naziv te kancelarije, ali to je bio jedan službena kancelarija jugoslovenskih vlasti u Prištini. I oni su takođe izvestili o žrtvama u Račku.

SUDIJA KVON: Hvala. A pre ovog komentara ste rekli još i sledeće: "Shvatam da može da se kaže da je cela scena u jaruzi bila inscenirana. Toga sam svesna, jer je to zaista mogućnost". Moje pitanje sada glasi, posle toga ste rekli, citiram "početni rezultati naše istrage to sugerišu, kao i kasnije forenzičke istrage", šta ste time mislili da kažete i zašto ste to rekli?

SVEDOK RANTA: To nije tačno. Ja se ne sećam da sam to tačno tako rekla, jer naše forenzičke istrage nisu ukazivale na inscenaciju u jaruzi, upravo obratno, upućivale su na obratno.

SUDIJA KVON: To su sva moja pitanja.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Najš, dokument saveznog Ministarstva pravde koji ste nam predali, u nekim delovima tog dokumenta odgovor je izgleda uopšten, a drugi delovi tog dokumenta odnose se konkretno na Račak. Konkretan odgovor koji ste citirali, da je svaki put naglašeno da test nema definitivnu vrednost nego tek indikativnu, meni nije jasno da li se to odnosi na Račak ili nešto drugo. Šta to znači "svaki put"?

TUŽILAC NAJS: Sa ovim dokumentom, na žalost, ne mogu da učinim ništa više nego da vas uputim na to koja su pitanja postavljena, i na koja je onda ovaj dokument odgovor. Vi ste verovatno već upoznati sa činjenicom da je naš sistem postavljanja zahteva za pomoć dosta formalan. Pitanja su otišla onako kao što su ovde navedena, barem se nadam da su navedena tačno u ovom dokumentu, osim ukoliko Ministarstvo pravde nije skratilo pitanja radi odgovora. Račak se ne pojavljuje nigde u pitanjima, ali se pojavljuje pri vrhu druge strane prvi put. Tu je još jedno pitanje koje se odnosi na Račak, možete da ga videte pri kraju druge strane i ja pretpostavljam da su odgovori u velikoj meri usredsređeni na Račak. Ako pogledate sredinu druge

strane, videćete ukupan broj testova izvršenih na Kosovu 1998. i 1999. godine, i to onda ukazuje na nemogućnost davanja tačnog odgovora, i onda zbog problema u vezi sa bombardovanjem...

SUDIJA ROBINSON: To pismo je ustvari odgovor na pismo Tužilaštva?

TUŽILAC NAJS: Da.

SUDIJA ROBINSON: Na pismo sa specifičnim brojem. Možda bi bilo korisno da vidimo to pismo...

TUŽILAC NAJS: Da, možemo da nađemo...

SUDIJA ROBINSON: Da bi videli šta se tačno tražilo.

TUŽILAC NAJS: Da. Ali mislim da, ako pogledamo na sredinu druge strane, odgovori su verovatno uopšteni, a fokusirani su na Račak onda kada je osoba koja je to pisala smatrala to celishodnim, ili kao odgovor na jedno pitanje koje je bilo vezano za Račak. Ali mi ćemo da nađemo originaln našeg pisma i da vidimo da li dalje razmatra stvari.

(Pretraseo veće se savetuje)

SUDIJA MEJ: Treba da, hajde prvo da razmotrimo to pismo. Očigledno nam treba originalno pismo koje će ići zajedno sa tim, i onda ćemo da odlučimo da li ćemo ga uneti u spis ili ne. Izvinite što vas zadržavam, doktorice Ranta, zbog ovih tehničkih detalja. Ali druga stvar je presuda.

TUŽILAC NAJS: Da, presuda. Mi to ne možemo da pronađemo, možemo da nađemo odluke u našem fajlu, ali oni se ne slažu sa presudom na koju se optuženi pozivao, sa presudom sa numerisanim paragrafima, tako da smo malo zbunjeni u ovom trenutku.

SUDIJA MEJ: Bilo bi dobro, ako se na to vratimo kasnije, ako bi vi večeras mogli da pregledate to i vidite da li možete nešto da nađete.

TUŽILAC NAJS: Da. Jedan od mojih kolega će možda moći da to razmotri sutra. Moram da vam napomenem, iako ne želim da zadržavam doktoriku

Rantu ovde, kao administrativnu stvar, ove nedelje će nam ponestati dokaznog materijala.

SUDIJA MEJ: Prvo bih hteo da se svi zahvalimo doktorki Ranti za njen dolazak i da joj kažemo da može da ide, jer je njeno svedočenje završeno. Dodao bih, za zapisnik, da je sekretar locirao poslednju fotografiju koju je optuženi dao svedoku, fotografiju groba, to je dokazni predmet 156, tabulator 9.

sekretar: To je bajnder 1, časni Sude.

TUŽILAC NAJS: Časni Sude, pozicija, ako mogu tako da kažem, sobzirom na nedostatak vremena zbog sledeće upotrebe ove sudnice, dakle ako mogu nešto da kažem dok svedok prikuplja svoje dokaze, bez nepoštovanja prema njoj. Imamo problema da popunimo sutrašnji dan i petak, jer je svedok prvobitno bio obavešten, ne znam od koga, da će iskaz da traje do dva dana. To nismo mi učinili. Ali više zbog toga što je svedok koji je bio zakazan za petak u poslednjem trenutku odlučio da otkáže. Mi smo sada u fazi postupka kada nemamo gomilu svedoka vezanih za zločine koje bi iznenada mogli da pozovemo da svedoče. Pokušali smo sve koje smo mogli, uključujući i one za koje je Pretresno veće odlučilo da budu unakrsno ispitani uprkos Pravilu 92bis, ali ne možemo...

SUDIJA MEJ: Koji svedok neće da dođe?

TUŽILAC NAJS: Ruso (Rousseau), neće doći u petak. Nadamo se da će da dođe u nastavku suđenja.

SUDIJA MEJ: Dakle, imamo ostatak trenutnih svedoka koji, ja mislim, neće zauzeti mnogo vremena.

TUŽILAC NAJS: Ne. Još jedan svedok sutra, i onda verovatno, osim ako se stvari nisu promenile od kada smo poslednji put razgovarali sa onima koji su pokušavali da dovedu svedoke, izraz gospođe Uerc-Reclaf (Uertz-Retzlaff) mi nagoveštava da je moj optimizam neopravdan, ove nedelje nemamo više svedoka. Postoji, naravno, određeno vreme koje može da okupira diskusija oko problema sa Pravilom 92bis, ali ja neću biti prisutan. Gospođa Uerc-Reclaf zna sve o tome i može da preuzeme to na sebe.

SUDIJA MEJ: Dopustite mi da vas prekinem. Da li bi bilo razumno, jer je gospodin Kej ovde sutra, ali ne i u petak, da razmotrimo stvari na sledeći način, da saslušamo ovog svedoka, da raspravimo svedoka po Pravilu 92 bis, a da ostale svedoke ispitamo u petak, ako je to moguće.

TUŽILAC NAJS: Da.

SUDIJA MEJ: Ako za to bude bilo vremena u petak. Možemo to da raspravimo i sutra, ali predlažem da krenemo ovim putem.

TUŽILAC NAJS: Naravno. Naravno da sadašnji svedok treba da bude što pre ispitan. Ima mladu porodicu, ja mislim. Traženo mi je da urgiram kod Pretresnog veća, od strane jednog od mojih kolega, da budem precizan u pitanju je gospodin Grum (Groome), u vezi sa prijavom za svedoke koje treba dodati na spisak. Problem je tu, daću vam listu njih troje, prvo moramo da donesemo odluku da ih dodamo, a onda moramo da podnesemo materijal.

SUDIJA MEJ: Možda bi mogli to da uradimo uz pomoć savetnika, to troje koje imate na umu. Znam za prijavu, imam je pri ruci. Odnosi se na popriličan broj svedoka, ali ako označite te...

TUŽILAC NAJS: Naravno. Odmah ću dati šest vašem osoblju. Sledeća poenta je takođe iznešena, još od 5. februara se čeka zahtev za presuđene činjenice.

SUDIJA MEJ: Da. Nismo to raspravili. To je za Bosnu.

TUŽILAC NAJS: Da. Mogu li da objasnim zašto forsiramo da je razmotrite? Veoma sličan, ali mislim ne i identičan zahtev koji je odobren u drugom slučaju, tu postoji neka povezana dokumentacija koju biste mogli da razmotrite. Ako je ta aplikacija u potpunosti odobrena, to će pogoditi niz drugih svedoka po Pravilu 92bis koji bi nam trebali. Stoga da se ne bi istrčavali, verovatno je razumno, ako mogu to da predložim, da razmotrimo slučaj što pre, i onda bi tačno znali do koje mere bi morali da vas zamarano sa aplikacijama po Pravilu 92bis za Bosnu.

SUDIJA MEJ: To je Bosna, a mi trenutno pokušavamo da završimo Hrvatsku.

TUŽILAC NAJS: To je tačno. Takođe postoje dva svedoka za Hrvatsku koja bi takođe bila time obuhvaćena. E sad, znam da je gospođa Uerc-Reclaf takođe zabrinuta oko svedoka po Pravilu 92bis za Dubrovnik. Ona će vam verovatno bolje objasniti ovo sutra, ali mislim da četiri mogu da budu uklonjena, ako što se tiče amikusa nema problema da ostatak svedoka po Pravilu 92bis budu u potpunosti po tom pravilu. Stoga bi naš stav bio da ih zadržimo i da se oslonimo na te svedoke, ali ćemo da budemo u situaciji da napravimo ustupke, ustvari smanjivanje te liste ako bi to pomoglo.

SUDIJA MEJ: Raspravićemo to sutra. Da li ima još jedan slučaj posle nas? Samo trenutak. Pa, imamo još malo vremena, jer sve do 15.00 ne počinje sledeći postupak, ali bi trebalo da završimo za danas. Samo još jedan trenutak, gospodine Miloševiću. Te stvari ćemo raspraviti sutra, uključujući sve u vezi sa Pravilom 92bis. Razmotrićemo i presuđene stvari što pre, i daćete nam tri svedoka i mi ćemo sigurno da razmotrimo redosled svedočenja u vezi sa tim.

TUŽILAC NAJS: Šest svedoka.

SUDIJA MEJ: Da, šest svedoka.

PRIJATELJ SUDA KEJ: Ja ću imati priliku da završim uvođenja Dokmanovića u zapis koje smo nameravali da uradimo u vezi sa transkriptima i svedočenjima sa Dokmanovićevog suđenja. To bi moglo da se obavi sutra, ako bi Pretresno veće imalo dovoljno vremena da razmotri žalbe.

SUDIJA MEJ: Moraćemo to da razmotrimo. Možda nećemo sve stići, sobzirom da smo tek dobili vaše podneske, i može da bude veoma teško da to razmotrimo. Gospodine Miloševiću, saslušaću vas za koji trenutak, ali kada se već bavimo administrativnim stvarima, treba da pomenemo one koje su na redu sledeće nedelje. U ponedeljak postoji videokonferencijski link, to će se održati u 9.00. Da, za ponedeljak. Moraćemo da počnemo. Mislim da je Sekretarijat (Registry) napravio planove koji zahtevaju da počnemo u 9.00 sa tim konkretnim svedokom.

TUŽILAC NAJS: A ja sam već stavio pred vas svoje predloge u vezi sa prednostima prečitavanja njegovih materijala i razmatranja mapa. Uglavnom je teško baviti se fizičkim dokazima putem videolinka, i bolje je da se upoznate sa materijalom. Izjava ima 29 strana. To je, ako mogu da kažem kao

kompliment onima koji su je uzeli, veoma interesantno štivo, jer prepričava interesantnu priču, daje interesantan doživljaj.

SUDIJA MEJ: Dobro. Hvala vam. A sada, utorak, možda bi bilo bolje da pređemo na privatnu sednicu za ovo.

(privatna sednica)

sekretar: Časni Sude, sada smo na otvorenoj sednici.

TUŽILAC NAJS: Optuženi kao i svi ostali ima spisak svedoka za zasedanja sledeće nedelje. Možda podnesemo aplikaciju da ih ponovo naručimo iz razloga koje ću obrazložiti, ako budu bili potrebni.

SUDIJA MEJ: Da, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Samo sam hteo da dam komentar na nešto šta je gospodine Najsa pomenuo, predlog sa njihove strane, kao šta je rekao, činjenice, presuđene činjenice ili kako je on to već rekao. Moram reći da sam po prvi put video besmisleni stvar ove vrste, jer svaki pravni Sud u svetu tuži osobe, a ne činjenice. I ako, i pored toga što je vaš Sud nelegalan, ja sam i pored toga shvatio da ste se vi bavili ovom vrstom aktivnosti prema osobama, a ne *vis a vis* činjenicama, i stoga ne možemo da prihvatimo bilo kakve činjenice kao presudne iz slučajeve i suđenja u kojima postoji sumnja u vezi sa interesima umešanih osoba.

SUDIJA MEJ: Zaustaviću vas. Zaustaviću vas iz sledećeg razloga, time se nećemo baviti sada. Daćemo vam priliku da se na to osvrnete kada bude-mo dalje razmatrali taj zahtev. Imaćemo dan saslušanja u vezi sa tim. Gospodine Kej, da li ste ovde sledeće nedelje, možete li da se pozabavite sa tim?

PRIJATELJ SUDA KEJ: Da, jedini dan kada nisam ovde je ponedeljak.

SUDIJA MEJ: Nećete biti tu u ponedeljak. Sledeće nedelje, time ćemo se baviti sledeće nedelje i tada ćete imati priliku.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: I samo još jedno pitanje koje bih hteo da postavim. Upravo sam saznao da će spisak i redosled svedoka još jednom biti izmenjen. Hteo bih da mi danas kažete koji će redosled svedoka biti sutra, prekosutra i za sledeću nedelju, molim vas. Trenutno znam da ćemo da nastavimo sa svedocima sa kojima smo i počeli. To nije problem. Ali to će biti kratak period. Šta se dešava sa ostatkom vremena?

SUDIJA MEJ: Onda, onda ćemo da se bavimo raspravom o svedocima po Pravilu 92bis, a njih imamo popriličan broj iz Hrvatske, posebno svedoci iz Dubrovnika čije sam brojeve juče pročitao. Da.

TUŽILAC NAJS: Spisak je namenjen da, nameravam da pratim spisak osim ako ne bude neophodno da ranije ispitamo jednog svedoka. Ako to bude bilo neophodno, obavestiću Sud u ponedeljak. A to je, uvek pogrešim broj. Reći ću vašem osoblju i oni mogu da proslede optuženom koji bi svedok bio pomeran na spisku.

SUDIJA MEJ: Vrlo dobro. Sada prekidamo sa radom i nastavljamo sutra ujutro.